

ข่าวชุมชน

ปฏิรูปประเทศไทย ๑ ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ฉบับที่ ๑๓๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕



- เศรษฐกิจครัวเรือน ๒๕๕๔ : ช่องว่างคนจนคนรวยลดลง
- แลกเปลี่ยน เครื่องมือชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ เรื่อง แผนการ และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ
- คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล
- คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความวาระสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง ที่มาจากสภาองค์กรชุมชน
- เจ็ดกรอบที่ต้องทลายของฟรีทีวี
- ทำไมไม่ให้ลูกพูดภาษาถิ่น

น้ำท่วมครั้งต่อไปไม่ต้องมีใครช่วย



ช่วงน้ำท่วมที่ผ่านมา ผู้เขียนร่วมทำงานกับขบวนองค์กรชุมชนมากมายหลายจังหวัด คิดและทำให้ชุมชนผ่านพ้นภาวะวิกฤติ ปัจจุบันมีขบวนองค์กรชุมชนไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ตำบลทั่วประเทศที่กำลังวางแผนฟื้นฟูชุมชนและรับมือ น้ำท่วมครั้งต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ของแผนรับมือภัยพิบัติของชุมชนคือการคิดว่าขอความช่วยเหลือจากใครที่ไหนดี ยิ่งสามารถให้คนอื่นมาช่วยเราได้เร็ว ได้มาก ได้ทั่วถึงเท่าไรยิ่งดี แผนของหลายชุมชนจึงเต็มไปด้วยบัญชีขอความช่วยเหลือ น้อยคนนักที่จะคิดว่าทำอย่างไรให้เราช่วยเหลือตนเองมากที่สุด.....โดยไม่ต้องมีคนอื่นมาช่วยเลย

ช่วงน้ำท่วมที่ผ่านมา มีหลายต่อหลายตำบลในภาคกลางซึ่งมีผู้นำและขบวนชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถรับมือกับภัยพิบัติโดยเกือบจะไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานข้างนอกเลย ทำให้เงินชดเชย ๕,๐๐๐ บาทก็ไม่ได้รับเพราะสามารถป้องกันชุมชนไม่ให้น้ำท่วมได้ การรับมือที่ว่านั้นต้องใช้เวลาเตรียมการล่วงหน้านานนับเดือน ตั้งแต่จัดหาเรือพาย ปลูกผักในกระถางของทุกรั่วเรือน ทำคั้นกันน้ำของชุมชน ครอบครัวยุติ อาหาร น้ำดื่มสำรอง ฯลฯ ไปจนถึงการรีบเกี่ยวข้าวก่อนที่น้ำจะมา ทำให้ข้าวเสียหายเพียงเล็กน้อย ในขณะที่ชุมชนที่ไม่มีการเตรียมตัวเสียหายหมด ๑๐๐%

ชุมชนและหน่วยงานช่วยเหลือภายนอกต้องตั้งคำถามกันว่า ก่อนที่จะมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ก่อนที่จะมี อบต. ก่อนที่จะมีอำเภอ จังหวัด กทม. ก่อนที่จะมีกระทรวงทบวงกรมต่างๆ นั้น ชุมชนจัดการรับมือภัยพิบัติกันอย่างไร เราไม่สามารถทำแบบนั้นได้แล้วหรือ? เราพึ่งตนเองและพึ่งกันเอง ไม่ใช่หรือ?

ในภาวะที่ภัยพิบัติจะมีมากขึ้น เร็วขึ้น แรงขึ้น คาดการณ์ไม่ได้มากขึ้น กว้างขวางมากขึ้น ถ้ามองเราจะให้ใครไปช่วยใครได้เล่า ถ้าครอบครัวและชุมชนไม่วางแผนช่วยตนเองแบบเบ็ดเสร็จ

ผู้เขียนชวนชุมชนทุกแห่งว่า แผนรับมือภัยพิบัติของชุมชนนั้นต้องเขียนไว้บรรทัดแรกว่า วิสัยทัศน์ (vision) ของชุมชนนี้คือให้ครอบครัวและชุมชนของตำบลนี้จัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานข้างนอกเลย นี่คือการฝันไกลๆ ที่เราจะไปให้ถึงในช่วงสองสามปีข้างหน้า เนื้อหาของแผนจะบอกว่าแต่ละครอบครัวต้องเตรียมการอย่างไร อันไหนครอบครัวจัดการไม่ได้ ให้องค์กรชุมชนในหมู่บ้านจัดการ หมู่บ้านจัดการไม่ได้ให้เครือข่ายองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลจัดการ ที่เหลือจึงจะร้องขอความช่วยเหลือจากภายนอก....ซึ่งถ้าเราตั้งต้นกันแบบนี้ทุกตำบล ส่วนที่ต้องร้องขอจากข้างนอกจะมีน้อยมากหรือไม่มีเลย

เมื่อเราพูดถึงชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง พูดถึงการพัฒนาโดยการขับเคลื่อนของชุมชน (Community Driven Development) ในแง่มุมของการจัดการภัยพิบัติ ย่อมหมายถึงการที่แผนชุมชนจัดการภัยพิบัติที่มีเป้าหมายว่าจะไม่ขอความช่วยเหลือจากภายนอกเลยนี่เอง

บรรณาธิการ



สารบัญ

๐๔ หมายเหตุประเทศไทย

- เศรษฐกิจครัวเรือน ๒๕๕๔ : ช่องว่างคนจน คนรายลดลง
- จำนวนเกษตรกรของประเทศไทย
- คนไทย ๗๗% เคยเล่นการพนัน

๐๖ ชุมชนจัดการภัยพิบัติ

- ขบวนการชุมชนจัดการอุทกภัย : ทำไมและอย่างไร?
- แดงการณณ์ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ เรื่อง แผนการและข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ
- การบริหารจัดการน้ำและข้อเสนอของขบวนการองค์กรชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย

๑๒ แผนชุมชน

- คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล
- ยุทธศาสตร์และการวางแผนเชิงแผนยุทธศาสตร์

๑๘ คนคิดคม

- พระโศดบันและพระอรหันต์
- ไม่เปลี่ยนพฤติกรรม แต่ให้รู้ตัว
- โฉนดทางอากาศ

๑๙ รู้ทันสื่อ

- เจ็ดกรอบที่ต้องทลายของฟรีทีวี

๒๖ รายงานโครงการพัฒนา

๒๗ ข่าวชุมชน

- พอช. จับมือ ม.ราชภัฏเชียงใหม่ สัมมนา “ขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อโลกอนาคต”
- ๑๐ ปีกองทุนผู้สูงอายุกระบี่ มีสวนปาล์ม ๒๐ ไร่ และเงิน ๑ ล้านบาท
- รมว.กระทรวงสาธารณสุขร่วมงานสมัชชาสวัสดิการชุมชนคนสิงห์บุรี
- คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความวาระสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองที่มาจากสภาองค์กรชุมชน
- กาญจนบุรีก้าวสู่จังหวัดสวัสดิการถ้วนหน้า ปี ๒๕๕๔
- คະແນດັວຂີ້ວັດ ก.พ.ร. ปี ๕๔ พอช. เพิ่มเป็น ๔.๔๙/๕ คະແນດ ประชาชนพึงพอใจ การให้บริการเพิ่มเป็น ๘๐%
- สมัชชาสวัสดิการชุมชน จ.กระบี่
- ชาวบ้านกรุงเทพฯ และปริมณฑลวิเคราะห์ทุนพื้นที่เพื่อการพัฒนา
- รัฐสภาจัดสรรงบให้ พอช. ๑,๔๑๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕
- การประกาศเจตนารมณ์การจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติของภาคประชาชน

๓๔ มองให้ลึกนึกให้กว้าง

- ทำไมไม่ให้ลูกพูดภาษาถิ่น

หมายเหตุประเทศไทย

เศรษฐกิจครัวเรือน ๒๕๕๔ : ช่องว่างคนจน คนรวยลดลง

สำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจสถานะเศรษฐกิจ สังคมครัวเรือนช่วงครึ่งปีแรกของปี ๒๕๕๔ พบว่าครัวเรือนทั่วประเทศมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ ๒๓,๕๔๔ บาท ภาคที่ชาวบ้านมีรายได้สูงสุดก็ยังคงเป็นกรุงเทพฯ และปริมณฑล (นนทบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี) เดือนละ ๔๓,๖๖๙ บาท ภาคใต้มีรายได้สูงรองลงมาเดือนละ ๒๗,๗๒๐ บาท ภาคกลางเดือนละ ๒๐,๔๕๕ บาท ภาคอีสาน ๑๘,๑๕๙ บาท และต่ำสุดที่ภาคเหนือแค่เดือนละ ๑๗,๒๔๗ บาทต่อเดือนเท่านั้น เทียบกับกรุงเทพฯ แล้วคนกรุงเทพฯ มีรายได้สูงกว่าคนภาคเหนือ ๒.๕ เท่า



ทางด้านแหล่งที่มาของรายได้ ผลการสำรวจพบว่าเป็นรายได้จากค่าจ้างเงินเดือน ๓๘% จากการทำธุรกิจ ๒๐% การช่วยเหลือจากคนอื่น (รัฐ ลูกหลาน ฯลฯ) ๑๐% และมีรายได้จากการเกษตรเพียง ๑๒% เท่านั้น

ทางด้านหนี้สิน ผลการสำรวจพบว่า แต่ละครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ย ๑๓๖,๕๖๒ บาท คนกรุงเทพฯ มีหนี้สินมากที่สุดเฉลี่ยครัวเรือนละ ๒๒๐,๒๒๖ บาท คนภาคกลางมีหนี้สินต่ำสุดครัวเรือนละ ๑๑๑,๙๑๖ บาท

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจย้อนหลังพบว่าสถานการณ์เศรษฐกิจครัวเรือนโดยรวมดีขึ้นคือ สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นหนี้ลดลงจาก ๖๔% (ของครัวเรือนทั้งหมด) ในปี ๒๕๔๙ เป็นเพียง ๕๖% ในปี ๒๕๕๔ สัดส่วนรายได้ต่อหนี้สินของครัวเรือนก็ลดลงคือ ในปี ๒๕๔๕ หนี้สินเป็น ๖ เท่าของรายได้ต่อเดือน ในปี ๒๕๔๙ เพิ่มขึ้น ๗ เท่าในปี ๒๕๔๗ และลดเป็น ๕.๘ เท่าในปี ๒๕๕๔ เมื่อเทียบกับผลการสำรวจล่าสุดในปี ๒๕๕๒ พบว่ารายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น ๖% รายจ่าย



การวิเคราะห์สถานะเศรษฐกิจครัวเรือนเพื่อดูความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างคนรวยคนจนจะใช้สูตรคำนวณที่เรียกว่า สัมประสิทธิ์ของความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ค่าสัมประสิทธิ์ที่เข้าใกล้ ๑ แสดงว่าการกระจายรายได้ยิ่งแย่ ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนมีมาก ถ้าค่าลดลงไปหาศูนย์แสดงว่าช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนลดลง การสำรวจปี ๒๕๕๒ พบว่า มีค่า ๐.๓๘๕ ปี ๒๕๕๔ ลดลงเป็น ๐.๓๗๗ แสดงว่าช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนลดลงกว่าสองปีที่แล้ว รายได้เฉลี่ยของคนต่อเดือนในปี ๒๕๕๒ เป็น ๖,๒๑๙ บาท เพิ่มขึ้นเดือนละ ๗,๒๘๐ บาทในปี ๒๕๕๔ ■



จำนวนเกษตรกรของประเทศไทย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานสถิติทางการเกษตรล่าสุดไว้ในรายงานฉบับล่าสุดว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด ๓๒๐ ล้านไร่ เป็นพื้นที่ป่า ๑๐๗ ล้านไร่ (๓๓%) เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ๑๓๑.๖๐ ล้านไร่ (๔๑%) และเป็นที่ดินที่ยังไม่จำแนกอีก ๘๑ ล้านไร่ ในส่วนพื้นที่ทางการเกษตรนั้น เป็นที่นา ๖๖ ล้านไร่ (๕๐%) พืชไร่ ๒๗.๓๓ ล้านไร่ (๘%) ไม่ผลได้รวบรวมพื้นที่เพาะปลูกพืช จำนวนเกษตรกร ผลผลิต และต้นทุนการผลิตของพืชเศรษฐกิจต่างๆ ของประเทศไทยในปี ๒๕๕๓ ไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

รายการ	พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิต/ไร่ (กก./ไร่)	ต้นทุนการผลิต (บาท/กก.)	ผลตอบแทนสุทธิ (บาท/กก.)	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)
๑. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๗.๑๐	๔.๔๕	๖๒๖	๕.๔๖	๒.๗๒	๔๑๑,๑๑๓
๒. มันสำปะหลังโรงงาน	๗.๓๐	๒๒.๐	๓,๐๑๓	๑.๕๐	๐.๒๔	๔๔๐,๙๕๙
๓. อ้อย	๖.๓๐	๖๘.๘	๑๐,๙๐๕	๐.๖๙	๐.๑๗	
๔. สับปะรด	๐.๕๘	๑.๙๒	๓,๓๐๐	๓.๖๐	๑.๗๐	๓๙,๐๖๐
๕. ยางพารา	๑๗.๙	๓.๐๐	๒๕๓	๔๑.๖	๕๕.๙	๑,๕๐๖,๔๙๙
๖. ปาล์มน้ำมัน	๔.๐๐	๘.๒๐	๒,๓๑๕	๒.๗๐	๑.๐๐	๑๒๖,๓๐๖
๗. กาแฟ	๐.๓๕	๐.๐๔๘	๑๓๖	๔๑.๔๐	๑๖.๐	๒๖,๗๐๓
๘. ลำไย	๐.๙๕	๐.๕๒๕	๕๕๐	๑๓,๕๕๖	๑๘.๒	๒๓๖,๗๖๕



คนไทย ๗๗% เคยเล่นเกมพนัน

ดร.นวลน้อย ตริรัตน์ เปิดเผยผลสำรวจการพนันของคนไทย (สำรวจระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๓ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ กลุ่มตัวอย่าง ๕,๐๐๐ คนทั่วประเทศ) พบว่าคนไทย ๗๗% ระบุว่าเคยเล่นเกมพนัน เล่นห่วยใต้ดินมากที่สุด ๔๕% รองลงไปที่หวยรัฐบาล ๒๐% ไพ่ ๑๘% และร้อยละ ๓% บอกว่าเคยพนันฟุตบอล นักวิชาการที่สำรวจประเมินว่าในรอบปี ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา คนไทยเล่นเกมพนันประมาณ ๓๑ ล้านคน ประเมินการที่มีการใช้เงินซื้อลอตเตอรี่ ๗๖,๗๗๐ ล้านบาท และซื้อห่วยใต้ดินสูงถึง ๑๐๒,๐๕๘ ล้านบาท ■



ชุมชนจัดการอุทกภัย : ทำไมและอย่างไร?

☞ อัมพร แก้วหนู สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

๑. แนวคิดและแนวปฏิบัติบางเรื่อง ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

การจัดการภัยพิบัติทั่วโลกมีแนวคิดแนวปฏิบัติหลายเรื่องที่สอดคล้องต้องกันจนสามารถเขียนออกมาเป็นตำรา ใช้กันในหมู่ผู้ปฏิบัติงานภัยพิบัติในองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ แต่เชื่อไหมว่า แนวคิดแนวปฏิบัติเหล่านั้นจำนวนมากต้องการการเปลี่ยนแปลง อย่างน้อยก็เรื่องราวดังต่อไปนี้

- ผู้ประสบภัยต้องมีคนช่วยเหลือ นี่ดูจะเป็นความจริงพื้นฐานของการทำงานซึ่งเชื่อมโยงไปว่าจะต้องจัดการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เร็วที่สุด ครอบคลุมมากที่สุด ฯลฯ แนวคิดนี้มีแนวโน้มที่จะคิดว่าผู้ประสบภัยช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องมีคนไปช่วยอย่างเต็มที่
- การช่วยเหลือคือหน้าที่ของหน่วยงาน ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมอบอำนาจในการบริหารจัดการประเทศให้

กับรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐมีหน้าที่จัดการบริการสาธารณะทั้งหลายทั้งปวง รวมทั้งการจัดการภัยพิบัติ องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาสังคม องค์กรชุมชน ภาคธุรกิจ ถ้าจะมาทำงานเรื่องนี้ก็ต้องทำงานตามแนวคิด แนวทางของรัฐ บางประเทศถึงขนาดกำหนดว่าการช่วยเหลือทั้งหลายทั้งปวงต้องผ่านรัฐบาลเท่านั้น

แนวคิดพื้นฐานสองแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เก่าแก่และเป็นพื้นฐานของการออกแบบแนวปฏิบัติการจัดการภัยพิบัติ

ทั้งหมด เป็นที่มาของหน่วยงานจัดการภัยพิบัติ กฎหมายจัดการภัยพิบัติ ระเบียบ ข้อตกลง คู่มือการทำงานทั้งหมดที่ใช้กันอยู่ในประเทศ นี้และในโลกนี้ แนวทางการทำงานที่มาจาก แนวคิดพื้นฐานสองอย่างนี้ก่อให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติมากมายหลายประการดังนี้

- **อำนาจอยู่ที่หน่วยงาน** อำนาจในการจัดการงบประมาณ ในการจัดการสิ่งของ ในการวางแผนกำหนดการบริหารจัดการน้ำ ในการกำหนดพื้นที่ว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนั้น อำนาจที่ว่าตามมาด้วยการทุจริตและความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเพราะชุมชนไม่มีส่วนร่วม การพึ่งหลายกระสอบทราย คั้นกินน้ำ ประตูน้ำ ส่วนเป็นผลจากระบบที่ว่านี้ทั้งนั้น

- **การจัดการที่รวมศูนย์** คนส่วนใหญ่ คิดว่างานภัยพิบัติเป็นงานเร่งด่วน หวังผลฉับพลัน เพราะฉะนั้นต้องมีกรรมวิธีส่งสาร จึงจะได้เรื่อง แต่ประสบการณ์ในหลายภัยพิบัติ พบว่าการรวมศูนย์จัดการโดยระบบราชการนั้นมีผลเสียมากกว่าผลดี เพราะธรรมชาติของภัยพิบัติขนาดใหญ่อย่างน้ำท่วมในครั้งนี้ มีข้อบ่งชี้ การบริหารจัดการที่กว้างขวาง ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นรวมศูนย์ ยิ่งซ้ำ ยิ่งผิดพลาด ยิ่งไร้ประสิทธิภาพ ยิ่งสร้างความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

- **ประชาชนเป็นเพียงผู้ร้องขอ** แนวคิดที่ว่ารัฐจัดการหมดนั้นสร้างความเคยชินว่าประชาชนผู้ประสบภัยทำเพียงร้องขอให้รัฐและคนอื่น ๆ มาช่วย มาช่วยซ้ำ มาช่วยไม่ครบ มาไม่สม่ำเสมอ ล้วนถูกค่าตอบแทนอย่างรุนแรง ยามเมื่อมีคนมาบริจาค ประชาชนก็จะวิงวอนขอแจกกันไกลהל ประชาชนคิดว่าผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้คือรัฐบาล ต้องหาข้าวหาน้ำให้ประชาชนจนถึงที่สุด

“เราก็คงจะหนีไม่พ้นปัญหาเดิมคือ ประชาชนก็ยังคงหวังว่าองค์กรเหล่านี้จะเป็นผู้มาช่วยตนเอง มาจัดการชีวิตของตนเอง ผากความหวังไว้ที่ผู้นำชุมชน กระบวนการทำงานต้องพลิกกลับว่าคนที่ประสบปัญหาทุกคนต้องจัดการปัญหาตนเอง”

๒. ทำไมชุมชนต้องจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง

ชุมชนหรือถ้าจะว่าให้ชัดคือองค์กรชุมชนต้องหันมาจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง เพราะว่า

- ระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติที่รวมศูนย์อยู่ที่หน่วยงานต่างๆ นั้นไม่มีทางที่จะพัฒนาให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพได้ เพราะต่อแต่นี้ไปภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจะบ่อยครั้งครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางและรุนแรงมากกว่าเดิม ไม่มีหน่วยงานที่บริหารจัดการแบบรวมศูนย์ที่ไหนในโลกนี้จะรับมือกับภัยพิบัตินี้ได้ ต้องกระจายความรับผิดชอบไปยัง ๒ ระดับ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ถ้าทุกเทศบาล ทุก อบต. สามารถดูแลผู้ประสบภัยในพื้นที่ตนเองได้ หน่วยงานส่วนกลางจะมีภาระน้อยมากต้องจัดการ งานที่ต้องทำในระยะเปลี่ยนผ่านคือ การเสริมสร้างขีดความสามารถ (capacity building) ให้กับ อบต. และองค์กรชุมชน ให้ร่วมกันจัดการภัยพิบัติในท้องถิ่นตนเอง

- เราต้องเปลี่ยนจิตสำนึกของประชาชนจากผู้รอคอยความช่วยเหลือ มาเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวที่จะจัดการปัญหาภัยพิบัติของตนเอง ไม่รอคอยให้คนอื่นมาป้อนข้าวป้อนน้ำให้ตั้งที่เห็นและเป็นอยู่

- สภาพปัญหา ความต้องการของผู้ประสบภัยนั้นเปลี่ยนแปลงทุกวันหรือในช่วงวิกฤติอาจเปลี่ยนแปลงทุกชั่วโมง ไม่มีหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานภายนอกหน่วยงานไหน ที่จะรู้จัก เข้าใจ สภาพภูมิศาสตร์ ความเดือดร้อนของคนแต่ละครอบครัว และตอบสนองความต้องการได้ดีเท่าคนในชุมชนเอง

- การให้หน่วยงานภายนอกมาจัดการเรื่องราวต่างๆ ให้คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนอ่อนแอ ง่ายเปื่อยเสียหาย การให้คนในชุมชนจัดการตนเอง ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๓. หลักการสำคัญ ชุมชนจัดการภัยพิบัติ

- **พึ่งตนเอง** แม้ว่าชุมชนในยุคปัจจุบันจะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เราต้องตั้งฐานความคิดว่าการจัดการภัยพิบัติต้องพึ่งตนเองทุกระดับ คือ ทุกครอบครัวต้องพึ่งตนเองเรื่องอะไร ทุกหมู่บ้านพึ่งตนเองเรื่องอะไร และทุกตำบล/เมือง พึ่งตนเองเรื่องอะไร ถ้าตั้งความคิดแบบนี้และลงมือออกแบบการเตรียมรับมือภัยพิบัติ เราจะพบว่าหมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกน้อยมาก หลักการนี้





ใช้ได้กับทุกระยะของการจัดการ เช่น ในการตั้งศูนย์อพยพนั้น ต้องให้ศูนย์สามารถจัดการตนเองให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้เขาหุงหาอาหารเองเร็วที่สุด ให้เขาจัดหาอาหารเองเร็วที่สุดและให้แต่ละครอบครัวช่วยเหลือตนเองเร็วที่สุด และเลิกศูนย์อพยพเสียให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

● **แกนกลางคือองค์กรชุมชน**

ชุมชนจะต้องทำงานเป็นองค์กร มีหลายองค์กรก็เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย จึงจะมีพลังในการบริหารจัดการ เพราะหลายองค์กรหมายถึงหลายผู้นำ หลายแหล่งทรัพยากร หลายทักษะ ความชำนาญ เมื่อองค์กรชุมชนเชื่อมโยงกันครบถ้วนแล้ว ตั้งตัวแล้ว จึงประสานหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุน หน่วยงานภายนอกทุกหน่วยงานยินดีทำงานกับทุกชุมชนที่มีการจัดระบบของตนเองอย่างเข้มแข็ง เหตุที่ต้องตั้งต้นที่องค์กรชุมชนเพราะองค์กรชุมชนเป็นการรวมตัวกันตามความสมัครใจ มีฐานสมาชิกที่กว้างขวาง มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือ ถ้าเราตั้งต้นที่ อบต. หรือเทศบาล เราจะไม่พ้นมิติทางการเมืองที่แตกเป็นฝักเป็นฝ่ายเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา สุดท้ายจะถึงทางตัน

● **เจ้าของปัญหาแก้ปัญหาดตนเอง**

ถึงแม้ว่าเราจะตั้งต้นด้วยการให้องค์กรชุมชนซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุดเป็น

แกนกลางแล้ว เรายังจะหนีไม่พ้นปัญหาเดิมคือ ประชาชนก็ยังหวังว่าองค์กรเหล่านี้จะเป็นผู้มาช่วยตนเอง มาจัดการชีวิตของตนเอง ผูกความหวังไว้ที่ผู้นำชุมชน กระบวนการทำงานต้องพลิกกลับว่าคนที่ประสบปัญหาทุกคนต้องมาจัดการปัญหาตนเอง ต้องมาหุงข้าวเลี้ยงดูกันเอง หากหาปลาช่วยในศูนย์อพยพ เก็บขยะ ดูแลรักษาความปลอดภัย บันไดเอ็มบอลล์ จัดตั้งกันขึ้นมาเป็นคณะกรรมการที่จะจัดการเรื่องนี้ด้วยตนเอง ที่ประชุมของการจัดการภัยพิบัติต้องเต็มไปด้วยผู้ประสบภัยที่วางแผนจัดการตนเอง ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่คือหน่วยงานช่วยเหลือ

● **การสร้างความร่วมมือและ**

เครือข่าย งานภัยพิบัติไม่มีใครหรือหน่วยงานไหนสามารถทำงานตามลำพังได้ต้องมีการประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ รวมพลังคนทักษะ ทรัพยากรอย่างกว้างขวาง เครือข่ายองค์กรชุมชนที่ทำงานเรื่องนี้ก็ต้องทำงานแบบเดียวกันคือเมื่อตั้งตัวได้แล้วก็ต้องประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจ คนใจบุญทั้งหลายมาทำงานร่วมกัน ต้องย้ำว่าองค์กรชุมชนต้อง “ตั้งตัว” จัดการตนเอง ช่วยเหลือตนเองให้ได้ก่อนจึงจะขอความช่วยเหลือจากคนอื่นไม่เช่นนั้น คนที่มาช่วยเหลือทั้งหลายนั้นจะเป็นคนกำหนดวาระการจัดการภัยพิบัติ

ของชุมชน ดังที่เป็นอยู่มากหลายในปัจจุบัน นอกจากประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ แล้ว การเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งในพื้นที่นอกพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะกำหนดทิศทางการทำงานสำคัญได้หลายเรื่อง เช่น เราจะซื้อข้าวสารจากร้านค้าขนาดใหญ่ หรือจะซื้อตรงจากรังสีชุมชนของชาวนา จะซื้อน้ำดื่มจากร้านค้าขนาดใหญ่หรือจะซื้อจากรังสีน้ำดื่มชุมชน จะร้องขอเรือจากหน่วยงานหรือจากเครือข่ายประมงพื้นบ้านใกล้เคียง เป็นต้น การเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชนจะทำให้ทั้งคู่ให้และผู้รับมีความเข้มแข็งไปด้วยกัน

๔. ชุมชนต้องทำอะไร

● **แผนการจัดการจัดการภัยพิบัติ**

น่าจะมี ๓ ระยะ คือ ระยะเตรียมรับมือก่อนเกิดภัย ระยะเผชิญหน้า และระยะฟื้นฟูชุมชน การเตรียมตัวย่อมต้องเตรียมที่อพยพ เตรียมอาหารสำหรับคนและสัตว์ เตรียมเรือแพเตรียมระบบเตือนภัย เตรียมการอพยพ ระยะเผชิญหน้าย่อมต้องว่าถึงระบบการผลิตหรือจัดทำอาหาร การจัดการศูนย์อพยพ การจัดการระบบความปลอดภัยทรัพย์สินและชุมชน การจัดการเครื่องอุปโภคบริโภค การจัดการสุขภาพ น้ำเสีย สุภาพอนามัย การประสานการช่วยเหลือกับภายนอก เป็นต้น ระยะฟื้นฟูต้องดูถึงการซ่อมแซมบ้าน พื้นฟูระบบเกษตร จัดหาเมล็ดพันธุ์ ปรับปรุงระบบสาธารณสุขโลก พัฒนาอาชีพ ฯลฯ

● **สี่พื้นที่ปฏิบัติการ** ปฏิบัติการจัดการภัยพิบัติของชุมชนนั้นไม่เพียงปฏิบัติการในชุมชน แต่ยังมีอีกสามพื้นที่ที่ชุมชนต้อง “แย่งชิง” พื้นที่มาได้ พื้นที่ที่สองคือ พื้นที่นโยบายสาธารณะ เพราะปัญหาอุทกภัยส่วนใหญ่ไม่สามารถแก้ได้เฉพาะพื้นที่เล็กๆ ขนาดตำบล อำเภอ หรือแม้แต่จังหวัด แต่ต้องแก้ทั้งระบบลุ่มน้ำ ทบพวนระบบระบายน้ำ ระบบการผันน้ำทั้งระบบ ถ้าชุมชนไม่ก้าวล่วงไปยังพื้นที่นี้ การตัดสินใจเก็บน้ำ ปล่องน้ำ ใช้น้ำ ก็จะอยู่ที่ผู้เชี่ยวชาญ

ในหน่วยงานต่างๆ เป็นหลักและมาจบลงตามสภาพที่เราเห็นในปัจจุบัน พื้นที่ที่สามคือพื้นที่เครือข่าย การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรชุมชน ระหว่างองค์กรชุมชนกับประชาสังคม ในตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มน้ำ เพื่อสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายร่วมกัน ช่วยเหลือกันและกันในช่วงวิกฤติ พื้นที่ที่สี่ที่ชุมชนต้องเข้าไปมีส่วนคือ พื้นที่ทางอากาศ ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเปลี่ยนจิตสำนึกและความเคยชินของสังคมว่าต่อไปเรื่องภัยพิบัติชุมชนจะเป็นพระเอกจัดการ ไม่ใช่เป็นผู้ร้องขอเสริมบารมีผู้บริจาค ดังที่ปรากฏอยู่ในสื่อทั่วไป



- **กองทุนภัยพิบัติ** ขบวนการองค์กรชุมชนมีการจัดการกองทุนในเรื่องต่างๆ มาช้านาน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเมล็ดพันธุ์ ฯลฯ ต้องเริ่มปรับประสบการณ์นี้มาใช้ในการจัดการกองทุนภัยพิบัติ จัดตั้งกองทุนระดับตำบล จังหวัด ภาค ประเทศ ตามความเหมาะสม หรือจะขยายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เก็บเงินวันละบาทมาเป็นกองทุนเพื่อภัยพิบัติโดยเฉพาะ เพราะภัยพิบัติจะยังมาอีกแน่นอนและมาบ่อยๆ กองทุนภัยพิบัติคือรูปแบบหนึ่งของการพึ่งตนเองทางการเงินของชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถคิดถึงกองทุนที่ไม่ใช่เงินในรูปแบบอื่นๆ เช่น กองทุนเมล็ดพันธุ์ กองทุนข้าว กองทุนอาหาร ฯลฯ ตามสภาพความพร้อมของแต่ละชุมชน

- **คณะกรรมการ** การบริหารจัดการภัยพิบัติชุมชนจำเป็นต้องมีโครงสร้างองค์กรที่มีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนคณะกรรมการอาจะมีทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด หรือแม้แต่ภาค โดยบทบาทที่แตกต่าง

กันไป คณะกรรมการสามารถมีบทบาททั้งในระยะเตรียมตัว เผชิญหน้า และฟื้นฟู คือสามารถทำงานได้ตลอดทั้งปี ไม่ใช่เฉพาะช่วงภัยมาเท่านั้น เพราะการเตรียมตัวนั้นอาจต้องทำเป็นปีหรือหลายปี (เช่น สะสมกองทุน สะสมอาหาร ย้ายชุมชน ตัดถนนใหม่) คณะกรรมการประชาชนระดับจังหวัด ภาค หรือกลุ่มน้ำจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการผลักดันนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติและการเชื่อมโยงเครือข่าย ในขณะที่คณะกรรมการระดับชุมชนเน้นที่งานปฏิบัติการสู้ภัยเป็นหลัก

- **ข้อมูล** เมื่อเกิดภัยพิบัติทุกฝ่ายจะถามหาข้อมูลและข้อมูลจะมีค่ามากเพราะสามารถแปลงเป็นเงินทองและข้าวของบริจาคได้จำนวนมาก องค์กรชุมชนและเจ้าของปัญหาจะต้องช่วยกันจัดทำข้อมูลเอง เพื่อความถูกต้อง ครบถ้วน และทันเวลา เจ้าของปัญหาจะรู้ข้อมูลและแนวทางการแก้ไขที่ดีที่สุด และเราต้องใช้ข้อมูลเพื่อการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนเห็นว่าความเสียหาย ความทุกข์ที่มาจากภัยพิบัตินั้นมากมายขนาดไหนและเราควรวางแผนจัดการชุมชนอย่างไรโดยทั่วไปข้อมูลภัยพิบัติจะมีสองก้อนใหญ่ๆ คือข้อมูลความเสียหายทั่วไปและข้อมูลเฉพาะเพื่อการฟื้นฟูและผลักดันนโยบาย อย่าเสียเวลากับข้อมูลก้อนแรกมากเกินไป ให้ลงทุนกับข้อมูลประเภทที่สองให้มาก เพราะเป็นข้อมูลที่นำไปสู่การปฏิบัติการ (information for action) เช่น ข้อมูลความเสียหายและความต้องการการซ่อมแซมของบ้านรายหลัง ข้อมูลพื้นที่เสียหาย

เพื่อสนับสนุนข้อเสนอให้ปรับเปลี่ยนรอบการผลิตทางการเกษตรของชุมชนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก คนพิการ คนป่วยก็จำเป็นสำหรับการเตรียมตัวอพยพก่อนน้ำมาถึงหน้าบ้าน เป็นต้น

- **การสื่อสาร** เป็นองค์ประกอบสำคัญมากของงานภัยพิบัติการสื่อสารที่ดีทันท่วงที ถูกต้อง สามารถช่วยคนจำนวนมากได้ การสื่อสารจะไม่ใช่แค่การรายงานตัวเลขจากหน่วยงานมาสู่ชุมชน แต่หมายถึงการสร้างเครือข่ายการสื่อสารระหว่างคนที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างเครือข่ายเตือนภัยระหว่างคนต้นน้ำกับคนปลายน้ำ การแจ้งเตือนภัยคนในชุมชน การระดมความช่วยเหลือจากพื้นที่อื่นๆ หอกระจายข่าวช่วยกระจายข่าวในหมู่บ้านได้ ระดับตำบล/อำเภอต้องใช้วิทยุชุมชน ระดับจังหวัดต้องใช้วิทยุกระจายเสียงปกติ ที่ควรเปลี่ยนมาทำงานภัยพิบัติอย่างทันท่วงทีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญการสื่อสารกับสาธารณะก็ต้องทำ ต้องวางแผนกำหนดวาระของชุมชนเพื่อชี้นำสังคมในสื่อสาธารณะเป็นช่วงๆ

สรุป

การจัดการภัยพิบัติในปัจจุบันนั้นรวมศูนย์การจัดการอยู่ที่หน่วยงาน ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าไม่สามารถจัดการได้ ในขณะที่ชุมชนก็อ่อนแอลงทุกวันเพราะรอให้คนอื่นมาแก้ปัญหาให้ การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนมีหลักการสำคัญคือยึดหลักการพึ่งตนเอง การใช้องค์กรชุมชนเป็นแกนกลาง แต่ทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนาและให้เจ้าของปัญหาลุกขึ้นมาแก้ปัญหาตนเอง

สิ่งที่ต้องดำเนินการครอบคลุมในสี่มิติ คือ การจัดการในพื้นที่ทั้งระยะรับมือ เผชิญหน้า และฟื้นฟู การเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตนโยบายการจัดการภัยพิบัติและการจัดการสื่อสารสาธารณะ องค์กรประกอบสำคัญคือ แผนการจัดการ คณะกรรมการระบบข้อมูลและการสื่อสาร และกองทุนการจัดการภัยพิบัติในทุกระดับ ■



แถลงการณ์ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ เรื่อง แผนการและข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติ

ที่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๔



พวกเราผู้แทนเครือข่ายองค์กรชุมชนในพื้นที่ประสบภัยทั่วประเทศ กว่า ๑,๐๐๐ ตำบล ซึ่งได้ทำงานจัดการและฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัยพิบัติมาเป็นเวลาหลายปี ได้ประชุมปรึกษาหารือกันที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อวันที่ ๒๗ - ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ มีความคิดเห็นร่วมกันในแนวทางการจัดการภัยพิบัติและมีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล ดังนี้

๑. ขอให้มีการจัดปรับกลไกการแก้ไขปัญหาและจัดการภัยพิบัติในทุกระดับ โดยเน้นการจัดการในระดับชุมชน/ตำบล เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ โดยในระดับจังหวัดเป็นจุดเชื่อมโยง บูรณาการแผนงานของชุมชนท้องถิ่น และประสานแผนการทำงานร่วมกับทุกหน่วยงานในจังหวัด คณะกรรมการ/กลไกการแก้ไขปัญหาในระดับชาติ จะต้องทำงานควบคู่กับกลไกของภาคประชาชนในทุกระดับ



๒. สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนจัดการภัยพิบัติระดับตำบล/ภูมิวิเศษณ์ โดยอาจจัดตั้งขึ้นมาใหม่ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนที่มีอยู่เดิมในชุมชน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้า และฟื้นฟูภายหลังประสบภัยได้อย่างเท่าทันกับสถานการณ์ โดยให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสมทบกองทุนภัยพิบัติที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับเริ่มดำเนินการ



๑. งบประมาณพื้นที่

หมู่บ้าน	ตั้งครัวเรือน ครัวเรือน	ผู้พิชิตภัย ครัวเรือน	อาสาสมัคร	หมายเหตุ	
3 ดอนเจ๊ก	161	590	36	129	ใช้เงิน สัตว์เลี้ยง
2 วัฒน	๕๕	๑๖๒	15	462	น้ำดื่ม, สัตว์เลี้ยง
3 สามชอง	๑๐4	1,116	43	143	จังหวัดขอนแก่น จัด
4 พะเยา	๕71	772	34	145	ใช้ เงินช่วยเหลือ
5 ปทุมธานี	1,6๑๐	4,๐๕๑	59	206	ใช้ เงินช่วยเหลือ (ใช้ เงินช่วยเหลือ)
รวม	2,๕๒๗	7,๑๑๑	๑๖๐	11๐๕	

๓. จัดตั้งศูนย์ประสานความร่วมมือการจัดการภัยพิบัติระดับตำบล ทำหน้าที่ในการช่วยกันจัดการปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า จัดทำข้อมูล เชื่อมโยงเครือข่ายประสานการทำงานวางแผนร่วมกับหน่วยงานภายนอก วางแผนเตรียมการรับมือ/ป้องกันผลกระทบจากภัยพิบัติ และปฏิบัติการฟื้นฟูหลังประสบภัยพิบัติ

๔. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ด้วยการวางแผน/วางแผนการบริหารจัดการน้ำในระดับตำบลและภูมิวิเศษณ์ลุ่มน้ำ ควบคู่กับการวางแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ ตำบล การจัดการและใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่า วางแผนการจัดการที่ดิน น้ำ ป่า และการผลิตในระดับตำบล การออกแบบระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง

ท้องถิ่น ภายใต้คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการน้ำ (กยณ.) เปิดเผยข้อมูลโครงการ งบประมาณ ให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าร่วมดำเนินการและติดตามให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

“ การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมชาติ ทุนเวลา และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จะต้องให้องค์กรชุมชน และท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการดำเนินการ ”

๕. ขอให้รัฐบาลปฏิรูประบบงบประมาณให้อำนาจต่อการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนงบประมาณตรงสู่พื้นที่ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติเป็นไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่

เครือข่ายองค์กรชุมชนจัดการภัยพิบัติมีความเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมชาติ ทุนเวลา และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จะต้องให้องค์กรชุมชนและท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการดำเนินการโดยการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และยึดหลักการแก้ไขปัญหาโดยให้ชุมชนพึ่งตนเองในทุกมิติเท่าที่จะทำได้

๖. ขอให้รัฐบาลเปิดให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน

เครือข่ายองค์กรชุมชนขอเชิญชวนทุกภาคส่วนในสังคม ใช้โอกาสของภัยพิบัติในครั้งนี้ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อร่วมกันนำพาประเทศไทยไปสู่ความยั่งยืนปลอดภัยตลอดไป ■



การบริหารจัดการน้ำและข้อเสนอ ของขบวนการชุมชน ๕ จังหวัดภาคกลาง เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย

จากสถานการณ์มหาอุทกภัยน้ำท่วมภาคกลาง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีพื้นที่ได้รับผลกระทบรวม ๒,๐๒๐,๘๑๙ ไร่ หรือ ๓,๒๓๓.๓๑๑ ตารางกิโลเมตร ใน ๙ จังหวัด คือ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี ชุมชนได้รับผลกระทบ จำนวน ๙๐๔ ตำบล ๕๑๔,๕๘๕ ครัวเรือน ๑,๔๓๕,๖๑๔ คน

พื้นที่ภาคกลางได้ประสบกับปัญหาอุทกภัยขนาดหนักมาอย่างต่อเนื่องระหว่างปี ๒๕๓๘-๒๕๕๔ โดยในปี ๒๕๔๙ ขบวนการชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับลุ่มน้ำและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาในการป้องกันและระบายน้ำรวมทั้งการจัดตั้งกองทุนและใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและช่วยเหลือกันและกันก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือได้ ได้แก่ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนเมือง กองทุนอาชีพระดับตำบล กองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติ ฯลฯ

ปี ๒๕๕๓ ขบวนการชุมชนได้ยกระดับการจัดการภัยพิบัติ จากระดับชุมชนเป็นศูนย์แก้ปัญหาภัยพิบัติระดับตำบล พร้อมร่วมสรุปบทเรียนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ผ่านพื้นที่รูปธรรม ได้แก่ พื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ ต.หาดทอง อ.เมือง จ.อุทัยธานี ต.บางกระเปือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี ต.ป่าตาล อ.เมือง จ.ลพบุรี ต.คลองตะเคียน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ เพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่การวางแผนและรับมือเพื่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติของขบวนการชุมชนและท้องถิ่น ที่จะลดการสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และพื้นที่ทำกินของประชาชน

ปี ๒๕๕๔ มหาอุทกภัยที่มาอย่างรวดเร็ว รุนแรงและยาวนานกว่าทุกครั้ง ขบวนการชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลางหรือลุ่มน้ำภาคกลาง ได้ประสานความร่วมมือและรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นเครือข่าย ขบวนการชุมชน ๙ จังหวัด เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันในระดับภาคและลุ่มน้ำที่เชื่อมโยง

การเรียนรู้ร่วมกัน โดยจัดตั้งศูนย์ประสานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยของภาคประชาชนระดับตำบล/เมือง รวม ๙๔ ศูนย์ ซึ่งมีบทบาทในการจัดหาอาหารช่วยเหลือผู้ประสบภัยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรชุมชน สนับสนุนการจัดทำข้อมูลเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเหตุการณ์เฉพาะหน้าและการวางแผนฟื้นฟูชุมชนที่ประสบอุทกภัยในระยะยาว

พวกเราขอประกาศเจตนารมณ์ และแนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยขบวนการชุมชนและท้องถิ่นให้เป็นทิศทางสำคัญของการแก้ปัญหาอุทกภัยของชุมชนท้องถิ่นสู่การปฏิรูปประเทศไทย โดยให้ชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานและระดับนโยบาย ได้ตระหนักถึงการวางแผน การป้องกัน การจัดตั้งกองทุนการจัดทำข้อมูล การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน ศูนย์เตือนภัย การบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ และการฟื้นฟูชุมชน ดังตัวอย่างการจัดการภัยพิบัติของขบวนการชุมชนอย่างมีวิสัยทัศน์ ๘ พื้นที่ในหนังสือบทเรียนการจัดการอุทกภัยของขบวนการชุมชนภาคกลาง ปี ๒๕๕๔ เชิงประจักษ์แล้ว

โดยคาดหวังว่า ชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายจะเห็นความสำคัญและสนับสนุนการให้ขบวนการชุมชนท้องถิ่น วางแผนเพื่อป้องกันและรับมือเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับตำบลและพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างกว้างขวาง และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกลไกของการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมในทุกระดับและทุกภาคส่วนในระยะต่อไป



ข้อเสนอของขบวนการองค์กรชุมชนภาคกลางเพื่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติ (อุทกภัย)

• ข้อเสนอที่ขบวนการองค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

๑. จัดตั้งกองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติระดับตำบล/เมือง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนสวัสดิการชุมชน หรือเป็นกองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติ

๒. การบริหารจัดการน้ำ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำขนาดเล็กและส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำขนาดใหญ่

๓. จัดทำแผนป้องกันและรับมือภัยพิบัติในระดับตำบลหรือเครือข่ายที่ครอบคลุมระบบฐานข้อมูลของชุมชน มีข้อมูลคน สัตว์เลี้ยง เพื่อรองรับการอพยพ มีระบบอาสาสมัคร มีศูนย์ประสานงาน กำหนดจุดปลอดภัย จุดเสี่ยงภัย เส้นทางอพยพ อาหาร เครื่องดื่ม อุปกรณ์การเดินทาง ทั้งทางบกและทางน้ำ

๔. จัดตั้งศูนย์ประสานงานและศูนย์เตือนภัย ที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมจัดตั้งเพื่อการสื่อสารเตือนภัยและช่วยเหลือตนเองของชุมชนท้องถิ่น

๕. จัดระบบดูแลกันเองในเบื้องต้น เช่น แต่ละตำบลมีข้าวสาร อาหารเพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างน้อยหนึ่งเดือน สำหรับพื้นที่ระหว่างเกิดภัย

๖. ปรับวิธีการทำเกษตร/การทำนา โดยเว้นการทำนาในช่วงฤดูน้ำหลาก และเก็บเกี่ยวให้เสร็จสิ้นก่อนฤดูน้ำหลากเพื่อลดการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร

๗. ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อรับการช่วยเหลือและแก้ปัญหาอุทกภัยอย่างมีส่วนร่วม

๘. ใช้สถานการณ์ที่เกิดอุทกภัยส่งเสริมความรัก ความสามัคคี การพึ่งตนเอง สร้างอุดมการณ์ร่วม จิตสำนึกร่วม การช่วยเหลือของคนในชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน

• ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. กองทุนภัยพิบัติ ท้องถิ่นและรัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนกองทุนภัยพิบัติ โดยสมทบงบประมาณเข้ากองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติของชุมชน

๒. การบริหารจัดการน้ำ ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะการเปิดและปิดน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย

- อนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่แก้มลิง เพื่อเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก พัฒนาและจัดระบบห้วย หนอง คลอง บึง ให้สามารถกักน้ำและระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว โดยเชื่อมโยงกับจังหวัดในลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำสาขา

- สร้างระบบทางด่วนพิเศษให้น้ำท่วมไหลหลาก

- มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดูแลด้านการจัดการภัยพิบัติโดยตรง

- ปรับปรุงระบบระบายน้ำท่วมให้มีประสิทธิภาพทั้งระบบ เช่น ขยายประตูน้ำให้สอดคล้องกับขนาดคลอง วางระบบการดูแลคลองและขุดลอกสม่ำเสมอ ควบคุมการสร้างระบบถนน ในอนาคตที่ปิดกั้นทางน้ำท่วมไหลหลาก

๓. การทำแผนป้องกันและรับมือภัยพิบัติ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนศูนย์จัดการภัยพิบัติระดับชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหาภัยพิบัติ

- สนับสนุนภาคประชาชน สภาองค์กรชุมชน และชุมชนท้องถิ่น ในการจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติระดับพื้นที่ โดยภาครัฐควรส่งเสริมบทบาทของชุมชน สภาองค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำทั้งเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมแบบบูรณาการ โดยควรให้ผู้นำของชุมชนมีส่วนร่วมพิจารณาการบริหารจัดการน้ำอย่างจริงจังโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนต่างๆ



๔. ระบบเตือนภัย มีระบบการเตือนภัยและสื่อสารแจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับศูนย์ประสานงานหรือศูนย์เตือนภัยของชุมชน ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

๕. การรับมือกับอุทกภัย ปรับปรุงมาตรฐานการรับมือกับภัยน้ำท่วม การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ที่รวดเร็วและเป็นธรรม

๖. การช่วยเกษตรกรและชาวนาท้องถิ่นและรัฐบาลสนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ทนต่อน้ำท่วม เพื่อส่งเสริมเกษตรกร หรือปลูกพืชทดแทนที่ใช้เวลาน้อย ให้หน่วยงานหลัก คือ กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร่วมกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกัน เพื่อแก้ปัญหาของประชาชน

๗. หน่วยงานแก้ปัญหาภัยพิบัติ ให้มีหน่วยงานภัยพิบัติที่รับผิดชอบโดยตรง และให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อลดปัญหาภัยพิบัติ โดยมีข้อมูลความรู้ทางวิชาการรองรับ

๘. ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่ประกาศภัยพิบัติ และเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย เช่น การตั้งศูนย์ช่วยเหลือ การช่วยเหลือเร่งด่วน เป็นต้น ■

เครือข่ายองค์กรชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง (นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี)
๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔



คู่มือการจัดทำ

แผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล

📄 เครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเอง ๔ ภาค

ความหมายและความสำคัญ

แผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล คือ กระบวนการพัฒนายกระดับแผนชีวิตชุมชนเชิงคุณภาพ มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) เป็นแผนพัฒนาตำบลที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ ๒) เป็นแผนพัฒนาที่สอดคล้องตรงกับประเด็นความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น ๓) ผลจากการทำแผนฯ ไปปฏิบัติ สามารถลดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นได้จริง ๔) เชื่อมโยงสู่แผนยุทธศาสตร์จังหวัด

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล เน้นหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ การมีส่วนร่วม มีพื้นที่เป็นที่ตั้ง (สมัครใจ) และคนเป็นศูนย์กลาง (เน้นการพัฒนาคนในชุมชน ท้องถิ่นให้มีคุณภาพ สามารถจัดการตนเองได้)

วัตถุประสงค์

๑. สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับพื้นที่ปฏิบัติการแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงคุณภาพสู่ตำบลยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการ

๒. พัฒนาทักษะกลไกการทำงาน ที่เน้นทักษะ ๕ ด้าน (นักจัดการ นักประสาน นักยุทธศาสตร์ นักสื่อสาร นักวิชาการ) ภายใต้กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล

๓. สร้างพื้นที่รูปธรรม ที่มีทุกภาคส่วนร่วมทำงานและมุ่งมั่นความสำเร็จ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ตำบลจัดการตนเอง

ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล จึงกระชับมีเพียง ๗ ขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์ตำบล โดยการทบทวนสถานการณ์ ศักยภาพ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค เพื่อประเมินสถานการณ์และกำหนดมาตรการแก้ไข การวิเคราะห์ตำบลจะทำให้ทราบสถานการณ์และมาตรการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

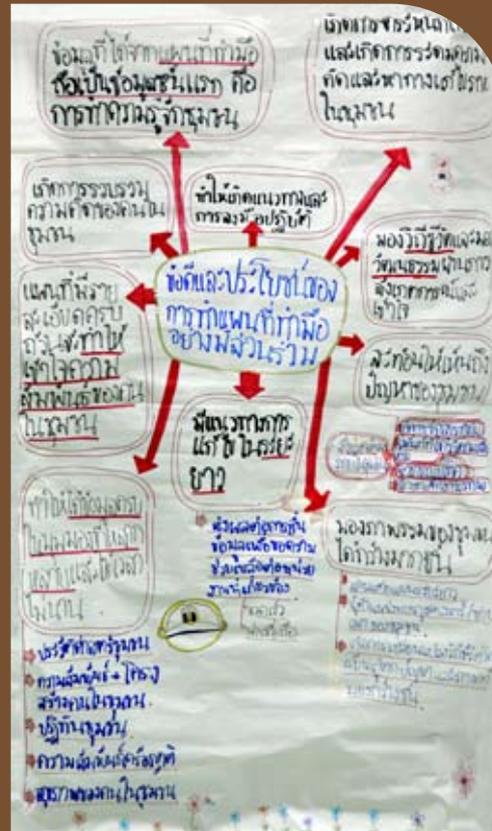
๒. สร้างทีมงาน คัดเลือกคนทำงานเพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน ทีมงานควรประกอบด้วยห้า “นัก” คือนักจัดการ นักประสานงาน นักสื่อสาร นักยุทธศาสตร์ และนักวิชาการ แบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด

๓. ทบทวน วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลเดิมจากแหล่งต่างๆ เช่น จปฐ. อสม. เกษตร แผนชุมชน ฯลฯ มาวิเคราะห์สังเคราะห์ แล้วหาข้อมูลเพิ่มเติมระดับหมู่บ้าน คั้นข้อมูลสู่เวทีหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาของหมู่บ้าน ตำบล เบื้องต้น

๔. เวทีแลกเปลี่ยนระดับหมู่บ้าน ระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

๕. ยกร่างแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบล ทีมงานยกร่างแผนระดับตำบล โดยมีผู้แทนจากทุกภาคเข้าร่วมเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของตั้งแต่เริ่มต้น

๖. เวทีสมัชชาแผนฯ เปิดเวทีประชาพิจารณ์ร่างแผน โดยเชิญทุกกลุ่มเข้าร่วม แล้วปรับปรุงแผนให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ผลลัพธ์ที่ได้คือ แผนฯ ที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง



๗. ประกาศใช้แผนฯ ประกาศแผนพัฒนาฯ จัดลำดับความสำคัญของโครงการ หาเจ้าภาพร่วมในแต่ละกิจกรรมและผลักดันแผนสู่ยุทธศาสตร์อำเภอ จังหวัด

ผลของกระบวนการทั้งหมดคือ ๑) เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ใหม่ในการพัฒนาระหว่างชุมชนท้องถิ่น ภาคพัฒนา หน่วยงานภาครัฐ โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีพื้นที่ทางสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ๒) เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีงบประมาณชาติที่กำหนดจากกระบวนการแผนชีวิตชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม ลดปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ภายใต้นโยบายแห่งรัฐ และ ๓) เกิดการเชื่อมโยงแผนชีวิตชุมชนสู่ยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ ■





ยุทธศาสตร์

และการวางแผนเชิงแผนยุทธศาสตร์

 สมควร สอนนาดี

ในกระบวนการวางแผนพัฒนาหรือแผนองค์กรสมัยใหม่ คำที่เราได้ยินบ่อยครั้ง คือ “ยุทธศาสตร์” หรือ “แผนยุทธศาสตร์” ปัจจุบันหน่วยงานราชการทุกหน่วยมีแผนยุทธศาสตร์ของตนเอง ในขณะที่ภาคธุรกิจมักใช้คำว่า แผนกลยุทธ์ ซึ่งมีที่มาจากคำเดียวกันในภาษาอังกฤษ คือ Strategy

นอกจากคำว่า ยุทธศาสตร์ แผนยุทธศาสตร์ แล้วยังมีคำที่เกี่ยวข้องกันอีกหลายคำ เช่น แผนที่กลยุทธ์ ประเด็นยุทธศาสตร์ (ใช้กันในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานราชการ) ฯลฯ แม้ว่าจะมีการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์กันมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ก็ยังมีคำถามกันอยู่เสมอว่า ยุทธศาสตร์คืออะไรกันแน่

สารานุกรมวิกิพีเดีย (<http://en.wikipedia.org/wiki/Strategy>) ระบุว่าคำว่า ยุทธศาสตร์ หรือ Strategy นั้นเป็นคำที่มีที่มาจากวงการทหาร และให้ความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ไว้สั้นๆ ว่าหมายถึง “แผนการปฏิบัติที่ออกแบบเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง” (a plan of action designed to achieve a particular goal)

ศูนย์ธุรกิจอุตสาหกรรม ให้ความหมายคำว่า กลยุทธ์ ว่าหมายถึง “แนวทางในการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย หรือกลยุทธ์คือ วิธีการในการแข่งขันที่จะทำให้องค์กรสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ หรือกลยุทธ์ คือ

แนวทางในการทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือบางท่านอาจจะบอกกลยุทธ์ประกอบด้วยคำถามที่สำคัญ ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) ปัจจุบันเราอยู่ ณ จุดใด ๒) เราต้องการไปถึงจุดใด ๓) เราจะไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร คือวิธีการหรือแนวทางที่องค์กรจะนำเสนอคุณค่า (Value) ให้กับลูกค้า เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ (ซึ่งอาจจะเป็นกำไรหรือวิสัยทัศน์) ”

พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง ประธานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สรุปรวบยอดความคิดความหมายของคำว่า ยุทธศาสตร์ ว่าหมายถึง “จะเอาชนะได้อย่างไร” (How to win?) และท่านก็ไม่เห็นด้วยที่จะนำเอาคำว่ายุทธศาสตร์มาปนกับเรื่องแผน จนกลายเป็นแผนยุทธศาสตร์ดังที่ใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การวางแผนยุทธศาสตร์หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ก็กลายเป็นเครื่องมือหลักทางการบริหารของทุกหน่วยงานในปัจจุบัน ทั้งรัฐ เอกชน และแม้แต่องค์กรชุมชน

ดร.เสรี พงศ์พิศ จากมูลนิธิหมู่บ้านกล่าวถึงแผนยุทธศาสตร์ว่าหมายถึง “แผนการดำเนินงานที่สร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบซึ่งองค์ประกอบต่างๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน เป็นแผนที่มีวิสัยทัศน์ (vision) หรือภาพฝันที่วาดไว้ เป็น “การร่วมจิต” มีเป้าประสงค์ (purpose) อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมของทุกฝ่าย หรือ “การร่วมใจ” ผนึกพลังใจของทุกฝ่ายเพื่อกระทำพันธกิจ (mission) อันถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (objectives) ที่ตั้งไว้เป็นรายละเอียด เพื่อให้เกิดผลกระทบ (outcome) และได้ผลลัพธ์ (output) ที่พึงประสงค์ เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ดีมาจากการวิเคราะห์ที่อดีตรู้ปัจจุบัน เพื่อไล่ให้ทันอนาคต วิเคราะห์สถานการณ์ที่ผ่านมา วิเคราะห์ทรัพยากรทุนต่างๆ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ยังไม่ได้พัฒนาหรือยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่หรือที่ยังซ่อนเร้นอยู่แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดีบริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ (efficiently) เกิดเป็นประสิทธิผล (effectiveness) ที่ปรากฏจริง เป็นแผนที่มีเป้าประสงค์ดี (purpose) ก่อให้เกิดการร่วมใจ มีหลักการดี (principles) ก่อให้เกิดการร่วมคิด มีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (participation) ก่อให้เกิดการร่วมทำและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่จัดการดี (organization) ก่อให้เกิดการร่วมแรงในภาษาไทยก็พูดกันเป็นวลีว่า “ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ”

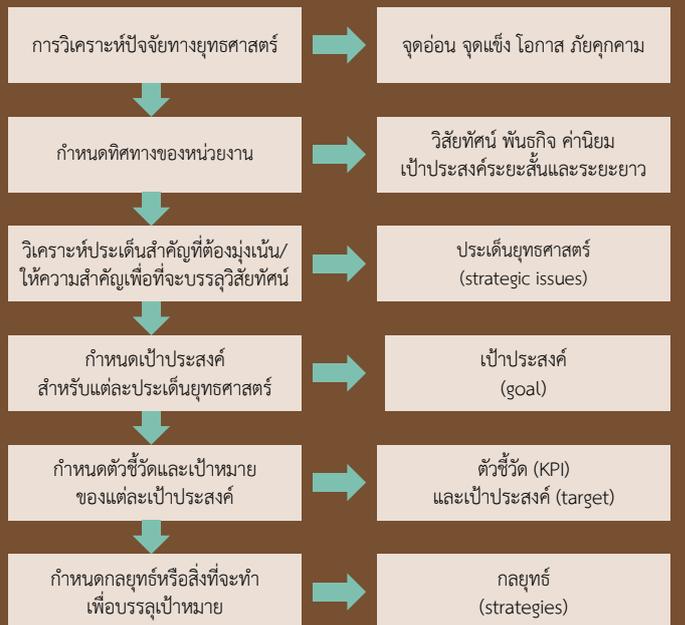
ดร.ทศพร ศิริสัมพันธ์ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กล่าวว่ากระบวนการบริหารในเชิงยุทธศาสตร์นั้นประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic formulation) ประกอบด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย กลยุทธ์และแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy map) ขั้นตอนต่อไปคือการยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic implementation) จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ การจัดการกระบวนการทางด้านโครงสร้าง เทคโนโลยี และคน และขั้นตอนสุดท้าย

คือ การควบคุมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic control) เป็นการติดตามประเมินผล และทบทวนสถานการณ์เพื่อปรับแต่งยุทธศาสตร์

เลขาธิการ กพร. กล่าวว่าคำถามหลักในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์มีอยู่ ๓ คำถาม คือ เราจะไปที่ทิศทางใด คำตอบคือการกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจ (Vision & Mission) คำถามที่สองคือ สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร? คำตอบคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอก วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาส ภัยคุกคาม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า SWOT คำถามที่สามคือ เราจะไปถึงจุดหมายได้อย่างไร ซึ่งก็คือ การกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการดำเนินการ

คู่มือการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ขยายมุมมองว่าการวางแผนยุทธศาสตร์มีคำถามสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) ปัจจุบันเราอยู่ที่ไหน (Where are we now?) ต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ภายใน ภายนอก ๒) เราต้องการไปสู่จุดไหน (Where do we want to be?) เป็นการกำหนดทิศทางขององค์กร (วิสัยทัศน์ ค่านิยม เป้าประสงค์ระยะสั้นและระยะยาว) ๓) เราจะไปสู่จุดนั้นได้อย่างไร (How do we get there?) ตอบคำถามนี้ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ (ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ตัวชี้วัด เป้าหมายและกลยุทธ์) ๔) เราต้องทำอะไรหรือปรับเปลี่ยนอะไรเพื่อไปถึงจุดนั้น (What do we have to do to get there?) เป็นการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ โดยมีแผนปฏิบัติการต่างๆ

คู่มือดังกล่าวระบุกระบวนการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ไว้ ๖ ขั้นตอน ตามแผนภาพ



คนคิดคน

พระโสดาบันและพระอรหันต์

“คนที่หัดดูกายดูใจมากๆ จนวันหนึ่งเห็นว่า กายกับใจไม่ใช่ตัวเรา เป็นเพียงธาตุ เป็นขันธ์ เป็นส่วนหนึ่งของโลก ไม่ใช่ของเรา เห็นว่าตัวเราที่แท้จริงไม่มี อันนี้จะได้ พระโสดาบัน ถ้าเฝ้ารู้กายรู้ใจต่อไปจนปล่อยวางความยึดถือกายยึดถือใจได้ เรียกว่า พระอรหันต์ เพราะฉะนั้น พระอรหันต์จึงไม่ใช่คนที่ฝึกจิตให้ดีถาวร ให้สุขถาวร ให้สงบถาวรได้ เพราะท่านไม่ได้มุ่งเอาสิ่งเหล่านี้ ความสุข ความสงบ ความดี อะไรทั้งหลาย เป็นเรื่องของโลก แต่พระอรหันต์ คือท่านที่รู้ความจริงของกายของใจ จนหมดความยึดถือถือกายใจ ฉะนั้นเราต้องเจริญวิปัสสนาคือเรียนรู้กายและใจของตนเอง จนเข้าใจความเป็นจริงแล้วปล่อยวางได้ ความพ้นทุกข์ที่แท้จริงอยู่ตรงที่ปล่อยวางได้นี่แหละ”

พระปราโมทย์ ปาโมชโช

ในหนังสือ *วิธีการปฏิบัติธรรม จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ธรรมดา*

ไม่เปลี่ยนพฤติกรรม แต่ให้รู้ตัว

สิ่งที่เรียกว่า ศาสนานั้น เริ่มต้นด้วยการให้เปลี่ยนพฤติกรรมของท่าน แต่ข้าพเจ้าเริ่มด้วยการให้ท่านเปลี่ยนการรู้เนื้อรู้ตัว (consciousness) เพราะการรู้ตัวนี่เองคือพฤติกรรม ...นี่คือเหตุผลว่าทำไมข้าพเจ้าจึงเน้นเรื่องสมาธิ ไม่ใช่พฤติกรรม สมาธิจะเปลี่ยนการรู้ตัวของท่าน ยกตัวอย่างเช่น ท่านเป็นคนที่ใช้ความรุนแรง นักจริยธรรมหรือนักการศึกษาจะบอกว่า “จงอย่าใช้ความรุนแรง จงพัฒนาการไม่ใช่ความรุนแรง” ข้าพเจ้าจะไม่พูดอย่างนี้ ข้าพเจ้าจะบอกว่า จงใช้ความรุนแรง แต่ใช้ความรุนแรงอย่างรู้ตัว ไม่ต้องเปลี่ยนพฤติกรรม แต่จงรู้เนื้อรู้ตัวเกี่ยวกับความรุนแรงของท่าน แล้วท่านจะพบว่าท่านไม่สามารถจะรุนแรงอย่างรู้เนื้อรู้ตัว (มีสติ) ได้ เพราะยิ่งที่ท่านรู้ตัวมากเท่าไร โอกาสที่จะมีความรุนแรงก็น้อยลงเท่านั้น



โอโช (Osho)

ในหนังสือ *Meditation : The art of Ecstasy*

โฉนดทางอากาศ

ในขณะที่ชวบวบองค์กรชุมชนที่เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกินยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลชุดใหม่ดำเนินการเรื่องโฉนดชุมชน ซึ่งหมายถึงการจัดกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยชุมชนเป็นเจ้าของ ไม่ใช่เอกชนเป็นเจ้าของตามระบบปกติ เพื่อป้องกันไม่ให้นำที่ดินไปขายต่อนั้น ดร.เอื้อจิตต์ วิโรจน์ไตรรัตน์ ผู้อำนวยการมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา เสนอ กสทช. ชุดใหม่ ว่าภารกิจสำคัญของ กสทช. คือ การจัดพื้นที่ทางอากาศ หรือ “โฉนดทางอากาศ” ให้กับกลุ่มต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ

โฉนดทางอากาศที่ว่านี้หมายถึง คลื่นความถี่วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ทั้งหลาย ซึ่งจะต้องมีการจัดสรรกันใหม่ ตามกรอบรัฐธรรมนูญ ว่าภาครัฐจะได้เท่าไร ภาคธุรกิจจะได้เท่าไร และภาคประชาชนจะได้เท่าไร อย่างไรก็ตาม โดยต้องอยู่บนพื้นฐานว่าคลื่นความถี่เหล่านี้เป็นทรัพยากรของชาติและต้องใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ

เหตุผลสำคัญที่ต้องใช้เวลายาวนานกว่าสิบปีเพื่อจะเลือกกรรมการมาจัดสรรคลื่นความถี่ตรงนี้ ก็เพราะว่า ปัจจุบัน โฉนดทางอากาศเหล่านี้มีราคาแพงอย่างยิ่ง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ต่างก็ต้องการเข้ามาเป็นกรรมการ ฟ้องร้องกันอืดลืดราคาพื้นที่ทางอากาศแพงแค่ไหนก็ลองเอามูลค่าทางธุรกิจของบริษัทมือถือ ทีวี วิทยุ ทั้งหมดรวมกันดู มูลค่าเหล่านั้นจะไม่ใช่มื่นล้าน แต่จะนับกันเป็นหลายล้านล้านบาททีเดียว เฉพาะเวลาโฆษณาทีวีหนึ่งนาทีกี่มีราคาถึงกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาทแล้ว ค่าโฆษณาทีวีหนึ่งช่องทั้งวันจะเป็นเท่าไร ทั้งปีจะเป็นแค่ไหน แพงกว่าโฉนดบนพื้นที่ดินมากมายนัก



ชุดฝึกอบรมที่ต้องทลายของฟรีทีวี



โทรทัศน์ในประเทศไทยกระจายเสียงและภาพครั้งแรกในปี ๒๔๘๘ สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม หรือกว่า ๕๕ ปีมาแล้ว ผลการสำรวจในปี ๒๕๕๑ พบว่า คนไทยอายุ ๖ ปีขึ้นไป ๙๔% หรือประมาณ ๕๖ ล้านคนดูทีวี ทีวีที่ดูกันทั่วไปนั้นเรียกว่าฟรีทีวี

ฟรีทีวีคือทีวีที่ให้ดูฟรีๆ ไม่คิดค่าใช้จ่ายเหมือนเคเบิลทีวีที่ต้องจ่ายเป็นรายเดือน สำหรับประเทศไทยคือ ช่อง ๓, ๕, ๗, ๙, ๑๑ และทีวีไทย ฟรีทีวีมีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดทิศทางของสังคม เพราะเป็นสื่อที่มีคนดูอันดับหนึ่งของประเทศ ในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีสถานะพิเศษ มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองและตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ปัญหาที่คือว่าขณะที่ทีวีนำเสนอข้อมูลข่าวสารคดีต่างๆ ออกมาตลอดเวลานั้น เกือบจะไม่มีใครเลยที่ติดตาม ตรวจสอบว่าเนื้อหาสาระและวิธีการนำเสนอข่าวสารของทีวีต่างๆ นั้นชอบด้วยจรรยาบรรณ ศีลธรรม หรือกฎหมายมากน้อยแค่ไหน

ในปี ๒๕๔๒ กลุ่มผู้สนใจปัญหาสังคมและสื่อมวลชนได้ร่วมกันจัดตั้ง “มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา” ขึ้นเพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง ระบบ และเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอรายงานผลการศึกษาต่อสาธารณะและหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเสริมสร้างและสนับสนุนให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพที่มีมาตรฐาน ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม กระตุ้นผู้รับสื่อและสังคมให้ตื่นตัว สนใจในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอ

หมายเหตุ: ช่าวชุมชน

พัฒนาศักยภาพแห่งความรู้ความเข้าใจสื่อ (Media Literacy) ด้วยผลการศึกษาและการจัดกิจกรรมกับภาคียุทธศาสตร์กลุ่มต่างๆ พัฒนาข้อเสนอต่อแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน (Code of Conduct) ส่งเสริม สนับสนุนให้สังคมมีกลไกที่เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อทำหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ ติดตามเฝ้าระวังการทำงานและการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนคุ้มครองผู้บริโภคด้านสื่อมวลชนสร้างสมดุลแห่งความสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนทุกฝ่าย คือ ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ สื่อมวลชน ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และภาคสังคมในนามผู้รับสื่อ

ภารกิจสำคัญของมูลนิธิ คือ การศึกษาการนำเสนอข่าวสารต่างๆ ของสื่อมวลชน แล้วเสนอต่อสาธารณะเพื่อกระตุ้นเตือนให้สังคมและสื่อมวลชนช่วยกันปรับเปลี่ยนทิศทางการเสนอข่าวสารสื่อมวลชนให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม รายงานการศึกษาล่าสุดเป็นการศึกษารายงานข่าวของฟรีทีวีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา “ข่าวชุมชน” เห็นว่าบทวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอข่าวของรายงานดังกล่าวมีเนื้อหาที่น่าสนใจ จึงได้นำลงเผยแพร่ในที่นี้อีกครั้ง ผู้สนใจรายงานการศึกษาล่าสุดได้ที่ <http://www.mediamonitor.in.th> มีเนื้อหาสาระดังนี้

จากการที่มีเดียมอนิเตอร์ได้ศึกษาการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ซึ่งหมายถึงฟรีทีวี ในการนำเสนอข่าวและเหตุการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในปี ๒๕๔๙ ปี ๒๕๕๑ และปี ๒๕๕๔ อาจสรุปสาระสำคัญได้ว่าการรายงานข่าวและเหตุการณ์การเลือกตั้ง ฟรีทีวีมี “กรอบยึดติด ๗ กรอบลักษณะ” คือ ๑) รายงานเป็นส่วนเนื้อหา/ปรากฏการณ์ย่อย (fragmented) ๒) ลดปะปนขัดแย้ง เหลือเพียงเรื่องส่วนตัว/คู่ขัดแย้ง (privatization/conflict) ๓) นำเสนออย่างเสมือนละครเน้นเร้าอารมณ์ สนุกสนาน (dramatization) ๔) เลียนแบบ/คัดลอก/เหมือน-คิดว่าตนเองพิเศษ (copy cat/exclusive) ๕) ขาดการเป็นพื้นที่สาธารณะ หรือที่มีก็เป็นเพียงพื้นที่สาธารณะเทียม (pseudo public sphere) ๖) ไม่ยึดมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพ (un-professional) ๗) เลือกข้าง แบ่งฝ่าย ฝักใฝ่กลุ่มการเมือง (partisan)

๑. กรอบยึดติด “รายงานเป็นส่วนเนื้อหา/ปรากฏการณ์ย่อย” (fragmented)

สภาพปัญหา: เนื้อหาข่าวการเมืองของสื่อโดยเฉพาะโทรทัศน์มักนำเสนออย่างเป็นส่วนย่อยๆ ที่ไม่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน นำเสนอเป็นเหตุการณ์ย่อยๆ ประจำวัน/รายวัน (small part/fragmented event) อย่างไม่เชื่อมโยงกับที่มาที่ไปของเนื้อหาข่าว ผู้ชมข่าวการเมืองจะรับรู้เฉพาะข่าวการเมืองเด่น เหตุการณ์น่าสนใจรายวัน แต่จะไม่ทราบสาเหตุ หรือที่มาที่ไป โดยเฉพาะหากเป็นข่าวที่มีความยุ่งยากซับซ้อนของเนื้อหา/เหตุการณ์ สื่อโทรทัศน์จะ “ตัด ลด ทอน” รายละเอียดย่อยๆ ที่ซับซ้อนออกไป เพื่อให้พอดีกับช่วงระยะเวลารายงานข่าวที่มีเวลา ๑-๒ นาที/ชิ้นข่าว และเนื้อหาข่าวจะเน้นวันเวลาปัจจุบัน โดยไม่เชื่อมโยงสาเหตุ (cause) หรือผลกระทบ/สืบเนื่องที่จะตามมา (circumstance) หรือไม่มีข้อมูลเบื้องหลังเหตุการณ์ข่าว (backgrounds) ทำให้ผู้รับชมไม่สามารถปะติดปะต่อเรื่องราวทั้งหมด ไม่เห็นสาเหตุที่มาของปัญหาในเนื้อหาข่าว ไม่เห็น “ภาพกว้างเชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์และบริบทของเรื่องราวทั้งหมด” การรายงานข่าวในลักษณะนี้ จะไม่เชื่อมโยงข้อมูลในอดีตมานำเสนอ ทำให้ผู้ชมไม่ทราบต้นตอ หรือสาเหตุของปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมเข้าใจผิดในสาระสำคัญของเนื้อหาข่าว เป็นการลดคุณค่าทางมิติเวลาและประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์

ข้อเสนอแนะ: สื่อควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการรายงานข่าวอาจต้องขยายเวลาต่อชิ้นข่าวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เพื่อนำเสนอข้อมูลเหตุที่มาของสภาพปัญหา เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้ชม สื่อควรนำเสนอสรุปข่าวพิเศษประกอบข่าว เพื่อย้อนที่มาที่ไปของข่าวที่นำเสนอ (ในกรณีที่ข่าวมีความซับซ้อน) เพื่อให้ผู้ชมมีความเข้าใจในบริบทของเหตุการณ์มากขึ้น



๒. กรอบยึดติด “ลดปมขัดแย้ง เหลือเพียงเรื่องส่วนตัว/คู่ขัดแย้ง” (privatization/conflict)

สภาพปัญหา: ชาวการเมืองมักมีจุดขายที่ความขัดแย้ง ประเด็นข่าวจึงมักเป็นคำให้สัมภาษณ์ของคู่ตรงข้ามทางการเมือง หรือเป็นการทำข่าวในลักษณะ “โต้ปอง” ที่สื่อมักเล่นกับประเด็นโต้ตอบถกเถียงของ “คู่ความขัดแย้ง” โดยนำความคิดเห็นของอีกฝ่ายไปถากถางอีกฝ่าย สลับไปมา บางครั้งนำเสนอติดต่อกันสองสามวันจนยึดครองพื้นที่ข่าวไปมาก ทำให้เสียพื้นที่หรือเวลานำเสนอประเด็นข่าวและสาระอื่นๆ ที่ควรนำเสนอ ทั้งยังทำให้สื่อลเล่ย/หลงลืม การสืบค้นปัญหาความขัดแย้งที่แท้จริง อันอาจมีที่มาจากกฎหมาย ระเบียบ หรืออื่นๆ ที่แหล่งข้อมูล หรือแหล่งข่าวควรเป็นผู้รู้ ผู้รับผิดชอบจริง นอกจากนี้ข่าวการเมือง/การเลือกตั้งยังเน้นนำเสนอเฉพาะเพียงความขัดแย้งระหว่างพรรคใหญ่ หรือฝ่ายคู่ตรงข้ามทางการเมือง

แม้ตามหลักทฤษฎีการสื่อสารมวลชน ความขัดแย้งจะเป็นแนวคิดพื้นฐานในการวัดคุณค่า/ความน่าสนใจของข่าว แต่การลดความขัดแย้งให้เหลือเพียง คู่กรณี/สองขั้ว อาจทำให้ ๑) สื่อรายงานข่าวอย่างไม่ลึกและไม่รอบด้าน ๒) สื่อมองประเด็นข่าวความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย เป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างบุคคล แทนที่จะเป็นความขัดแย้งทางข้อเท็จจริง (ซึ่งสื่อสามารถไปแสวงหาข้อเท็จจริงที่แท้ หรือกลางๆ มายืนยัน) หรือเป็นความขัดแย้งของกลุ่ม/ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในระดับองค์กร ๓) สื่อมองไม่เห็นความคิดเห็นอื่นๆ อันทำให้ข่าวการเมืองวนเวียนอยู่กับการขยายและสร้างความขัดแย้งอย่างไม่มีข้อยุติ

ข้อเสนอแนะ: สื่อควรกำหนดกรอบประเด็นข่าวว่า ในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ๑) เป็นเรื่องส่วนตัวของนักการเมืองที่ไม่พอใจกัน หรือโกรธเคืองกัน ๒) มีเรื่องผลประโยชน์สาธารณะของสังคม/ประชาชน กลุ่มองค์กร หน่วยงาน หรือกลุ่มธุรกิจอื่นใด เกี่ยวข้องหรือไม่ ๓) มีตัวประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับคู่/ปัญหาความขัดแย้งนั้นหรือไม่ ๔) มีข้อมูล หลักฐานใด ที่จะนำมาซึ่งการพิสูจน์ สลาย คลายปมปัญหาความขัดแย้ง โดยไม่จำเป็นต้องสัมภาษณ์คู่กรณีความขัดแย้ง



๓. กรอบยึดติด “นำเสนอเหมือนละคร เรื่องราวเหมือนละคร” (dramatization)

สภาพปัญหา: ชาวการเมืองไทยมักถูกนำเสนอในลักษณะที่เหมือนละคร ทั้งโครงเรื่องหรือประเด็นข่าวที่ชูความขัดแย้ง ทั้งตัวแหล่งข่าวที่เหมือนเป็นละครตัวดีตัวร้าย ทั้งความลึกลับซ่อนเงื่อน ที่กลายเป็นความดึงดูดความน่าสนใจในข่าว หรือ การนำเสนอข่าวสารเลือกตั้งอย่างมีเพลงประกอบ เป็นมิวสิกวิดีโอทางการเมือง เพื่อล้อเลียน จิกกัด นักการเมือง ในการกระทำที่มักจะคาดเดาไม่ถูก เปลี่ยนแปลงไปมา ซ้ำซ้อนซ่อนเงื่อน ชาวการเมืองเรื่องเลือกตั้ง มักถูกนำเสนอในลักษณะกำหนดบทบาทของฝ่ายการเมืองต่างๆ ให้ดูเป็นพระเอก ผู้ร้าย นางเอก หรือมีตัวป่วน ตัวโกงออกมาแฉ ความลับ ทำให้เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงพลิกผันไป ในทิศทางที่ยากจะคาดเดา การนำเสนอข่าวในลักษณะ “เรื่องราวที่เหมือนละคร” หรือ กลวิธี การนำเสนอ “ที่ใส่องค์ประกอบปรุงแต่งด้านภาพ

เสียง การตัดต่อ” หรือการเล่าเรื่องข่าว/คุยข่าวอย่างสนุกสนาน แม้อาจมีข้อเด่นที่เรียกความน่าสนใจในตัวเนื้อหาข่าวการเมือง แต่ในทางหนึ่งก็อาจลดคุณสมบัติของความเป็นข่าวที่ควรเน้นในเรื่องข้อเท็จจริงโดยตรงไปตรงมา ส่งผลให้มีการทำให้ข่าวสารการเมืองกลายเป็น “สินค้าบันเทิง” (news as entertainment) ที่อาจส่งผลให้ผู้ชมเกิด “ความเบื่อหน่ายในการเมือง” ว่ามีแต่เรื่องวนเวียน ซ้ำไปมาจนไม่อยากจะรับรู้เรื่องการเมือง ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะการพัฒนาคุณภาพสังคมประชาธิปไตย ย่อมต้องการความเป็นพลเมืองผู้กระตือรือร้น (active citizens) มิใช่ การเป็นสังคมของผู้ชม (viewer’s society)

ข้อเสนอแนะ: ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง ชาวควรถูกนำเสนอในแง่ของความจริงจัง และน่าเชื่อถือ เน้นคุณค่าข่าวที่การส่งผลกระทบ/หรือสร้างผลประโยชน์ต่อสาธารณะ มากกว่าการสร้างความน่าสนใจในความขัดแย้งทางการเมือง หรือ อรรถรสสีสันที่เป็นเปลือกนอกทางการเมืองอย่างฉาบฉวย เพราะไม่สร้างประโยชน์อันใดแก่การรับรู้ เรียนรู้ วิถีประชาธิปไตย และการได้ข้อมูลที่นำไปใช้ประกอบการตัดสินใจทางการเมือง สื่อจึงควรลดข่าวที่เร้าอารมณ์ หรือข่าวฉาบฉวย (sensational and tabloidization) ลดการใส่สีตีข่าว สร้าง/ขยายเรื่องเบาหวิวให้มากจนบดบังเนื้อหาแก่นสารที่สำคัญ การใช้ข่าวสร้างสีสันนั้น อาจใช้เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศหรือเรียกความสนใจ แต่ไม่ควรมีส่วนมากเกินไป

๔. กรอบยึดติด “เลียนแบบ/คัดลอก/เหมือน-คิดว่าตนเองพิเศษ” (copy cat/exclusive)

สภาพปัญหา: สำหรับสื่อโทรทัศน์การมีโทรทัศน์หลายช่องมิได้ทำให้ผู้ชมรู้สึกว่าคุณภาพมีความหลากหลายรอบด้าน แต่กลับมีเนื้อหาและประเด็นข่าวคล้ายหรือเหมือนกันไปหมด ปัญหาคือ เนื้อหาประเด็นข่าวสารการเมืองในฟรีทีวีมีลักษณะที่เหมือนหรือซ้ำกัน สื่อมีกรอบคุณค่าข่าวเด่นประจำวันที่แทบจะคัดลอกกัน เพราะมาจากแหล่งข่าวเดียวกัน คำถามที่ถามนักการเมืองก็เหมือนกันจนใครถามก็ได้ เพราะสามารถนำไปออกอากาศได้ในทุกช่องสถานี

การคัดเลือกแหล่งข่าว นักวิชาการ หรือคนในวงการธุรกิจ สังคม มักมีความซ้ำหรือคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะในช่วงวันเลือกตั้ง ซึ่งจะได้ยินเสียงหรือเห็นหน้าต่านักวิชาการคนเดิมๆ ความคิดเดิมๆ วนเวียนในหลายช่อง ทั้งยังมีการเลียนแบบรูปแบบรายการข่าว โดยเฉพาะในยุคที่รายการคุยข่าว/เล่าข่าวได้รับความนิยม ทั้งที่การนำเสนอแบบเล่าข่าว คุยข่าว มีผลต่อการลดทอนคุณภาพเนื้อหาข่าว มีการซื้อตัวนักคุยข่าว/เล่าข่าว หรือการใช้นักเขียนในหลายช่อง ทำให้ข่าวถูกกำหนดความคิดมุมมองจากคนเดิมๆ เพียงแต่เปลี่ยนช่อง เปลี่ยนช่วงเวลาการนำเสนอ เท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีอาการ “กลัวตกประเด็นข่าว” ของนักข่าว ส่งผลให้มีการฮั้วงานข่าว หรือ แบ่งปัน หรือ ส่งข่าวให้กัน เพื่อช่วยกันไม่ให้ “ตกข่าว” ทำให้ไม่มีการแข่งขันที่จะสร้าง/ฝึกประเด็นข่าว

การแข่งขัน/เลียนแบบการใช้เทคโนโลยีก็เช่นกัน พบว่า ในการรายงานข่าวและเหตุการณ์การเลือกตั้ง แต่ละช่องเน้นการใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอ ทั้งวีดีโอวอลล์ หรือคอมพิวเตอร์กราฟฟิก เพื่อแข่งขันกันดึงดูดความน่าสนใจ มากกว่า แข่งขันกันที่มุมมอง หรือ ประเด็นข่าว ความลึก ความเร็ว ความรอบด้านของข่าวทั้งมีการสร้างคุณค่าและความน่าสนใจโดยการ “จัดช่วงรายงานพิเศษเพื่อเกาะติดสถานการณ์” ที่พบว่าในบางช่อง และบางครั้งเป็นเพียงการรวบรวมข่าวการเมืองในรอบวันมานำเสนอในช่วงเวลาหนึ่ง อาจมีข่าวยาว ๔-๕ ชั่วโมงประกอบกัน ไม่ได้เป็นรายงานพิเศษ หรือการเกาะติดสถานการณ์อย่างจริงจัง เพราะเนื้อหาหรือรายงานข่าวประจำวัน แต่กำหนดชื่อรายการ รูปแบบการนำเสนอ ให้เหมือนเป็นรายงานพิเศษ

ข้อเสนอแนะ: สื่อควรทำข่าวการเมืองโดยเน้นประเด็นที่น่าสนใจ และกล้าที่จะคิดประเด็นข่าวที่น่าสนใจจริงๆ อาจมีประเด็นข่าวเด่นเป็นข่าวกลางที่มีความสำคัญระดับประเทศ สัก ๑-๒ ชิ้นข่าว และควรมีประเด็นข่าวที่แตกต่างออกไปจากช่องอื่นด้วย เพื่อให้ผู้ชมรับรู้เหตุการณ์ข่าวสารหลากหลายมุมมองมากขึ้นการคัดเลือกแหล่งข่าวควรมีความหลากหลาย เพื่อมุมมองที่แตกต่างและหลากหลาย ไม่เน้นนักวิชาการคนเดิม นักการเมืองคนเดิมๆ การใช้เทคโนโลยีประกอบในการรายงานข่าว ควรเน้นเพื่อการสร้างความเข้าใจ มากกว่าวิธีการรูปแบบที่มุ่งแข่งขันที่ความทันสมัย ความเร้าใจ

สื่อโทรทัศน์ควรเพิ่มพื้นที่ช่วงรายงานข่าวเฉพาะมากขึ้น เพิ่มความยาวเนื้อหาข่าวมากขึ้น เพราะในช่วงของการเลือกตั้ง ประชาชนย่อมต้องการรับรู้ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมือง การยึดติดกับช่วงระยะเวลาเดิม (๑ ชั่วโมง ของรายการข่าวภาคค่ำ) อาจไม่เพียงพอกับปริมาณข้อมูลข่าวสาร และควรมีรายงานพิเศษ (exclusive) ที่แตกต่างจากช่องอื่นๆ บ้าง เพื่อสร้างความแตกต่างและน่าสนใจ เพื่อตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวจากแหล่งข่าว/บุคคลที่สำคัญหรือผู้ที่รู้เรื่องนั้นจริงๆ แต่ไม่คอยปรากฏเป็นข่าว



๕. กรอบยึดติด “ขาด-หรือมี แต่เป็นพื้นที่สาธารณะเทียม” (pseudo public sphere)

สภาพปัญหา: พื้นที่สาธารณะเพื่อข่าวสารในช่องทางโทรทัศน์ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งในฟรีทีวี เนื่องจากเนื้อหาข่าวทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้ง มักนำเสนอสิ่งที่นักการเมืองอยากพูด/อยากสื่อสารกับประชาชน ไม่มีช่วงเวลาและเนื้อหาเพื่อให้นักการเมืองฟังประชาชน

สื่อมักไม่ค่อยมี “รายการพิเศษ” ที่เปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นความต้องการ โดยเฉพาะช่องสื่อพาณิชย์ ที่มีมุมมองไม่เห็นความสำคัญของเสียงของประชาชน (people’s voices) เท่ากับเสียงของนักการเมือง (politician’s voices)

พื้นที่สาธารณะที่เป็นรูปธรรมคือ “รายการที่เปิดให้เสียงประชาชนได้นำเสนอและสื่อสารไปยัง นักการเมือง” ปัญหาคือ สื่อมักไม่ค่อยถามประชาชน หรือ หากมีก็เป็นเช่น “VOX POP” (คลิปสั้นๆ ๕-๑๕ วินาที) ที่ประชาชน ชาวบ้าน มาพูดสั้นๆ ว่าต้องการอะไร หรือพูดเพื่อรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แล้วตีความว่าเป็นเสียงของประชาชนแล้ว ลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ การทำกิจกรรมร่วมกับผู้ชม เช่น กับเครือข่ายโรงเรียน สถาบันการศึกษาการทำข่าวการณรงค์ของเด็กๆ ให้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในลักษณะข่าว “CSR” ตัวองค์กรข่าวหรือตัวองค์กรที่จัดกิจกรรม มากกว่าที่จะให้เยาวชนหรือผู้ร่วมกิจกรรม ได้นำเสนอความคิดเห็นต่อการเมือง การเลือกตั้ง

รายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง หรือ รายการสนทนาปัญหาสาธารณะ เป็นสิ่งที่ขาดหายไปมาจากสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะสื่อเชิงพาณิชย์ ด้วยอาจคิดหรือเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของสื่อบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด

ข้อเสนอแนะ: สื่อควรให้พื้นที่สาธารณะ/พื้นที่ของเสียงผู้ด้อยโอกาสในรายการข่าว หรือรายการรูปแบบอื่น และให้พื้นที่นั้นมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิดและการแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อสื่อสารถึงนักการเมือง/พรรคการเมือง และต้องเป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้เวลาอย่างพอเพียงที่จะพูดถึงปัญหาในแต่ละแง่มุมได้ อย่างลึกรอบด้าน ทั้งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความคิด วัฒนธรรมจากหลากหลายกลุ่มและพื้นที่ ภูมิสำเนา



นอกจากนี้ ในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง สื่อควรจัดเวทีอภิปรายนโยบาย หรือแสดงวิสัยทัศน์ของนักการเมืองพรรคต่างๆ และให้เวทีนั้นมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับนักการเมืองอย่างเป็นทางการ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน สื่อควรจริงจังที่จะนำเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สาธารณะให้เป็นข่าวสาร ผู้การรับรู้ร่วมกันของสังคมส่วนอื่นๆ เพื่อกำหนดวาระประชาชนและส่งสัญญาณต่อพรรคการเมืองต่างๆ พิจารณานำไปปฏิบัติหรือคิดเสนอเป็นนโยบาย และสื่อควรสะท้อนกลับเพื่อให้ประชาชนรู้ว่าพรรคใดฟังเสียงประชาชน พรรคใดละเลยเพิกเฉย

๖. กรอบยึดติด “ไม่ยึดมาตรฐาน-จรรยาบรรณวิชาชีพ” (un-professional)

สภาพปัญหา: เนื้อหาข่าวการเมือง ช่วงก่อนเลือกตั้ง มักมีประเด็นปัญหาในเรื่องของ

๑) การชี้้นำความคิดทางการเมืองให้ผู้ชมรู้สึกบวกรหรือลบต่อพรรคการเมือง/นักการเมืองนั้นๆ เช่น การคัดเลือกประเด็นข่าว ภาพข่าว ลำดับข่าว การใช้คำ/ภาษาข่าวที่สะท้อนอคติ ความลำเอียง การถือข้างหรือการเลือกข้าง การแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาข่าว ฯลฯ นอกจากนี้ ยังหมายถึงภาพรวมของเนื้อหาข่าวที่แต่ละฝ่ายการเมืองได้รับการนำเสนออย่างไม่เท่าเทียมกัน แหล่งข่าวไม่สมดุล ไม่รอบด้าน โดยภาพรวม การชี้้นำความคิดทางการเมือง คือการนำเสนออย่างไม่เป็นวัตถุวิสัยซึ่งอาจเกิดจาก อคติส่วนตัวของสื่อ หรือ สื่อไม่รู้เท่าทันตนเอง หรือ สื่อทำงานตามความเคยชิน ตามที่เห็น อย่างไม่ตั้งหลักการทำงานด้วยข้อมูล ความรู้ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล

๒) ความสามารถของสื่อในการกำหนดประเด็นข่าว (agenda setting) เนื่องจากในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง นักการเมืองมักกลายเป็นผู้กำหนดประเด็นข่าวสารประจำวันว่า อะไรคือสิ่งที่ประชาชนควรจะได้รับฟัง ขณะเดียวกัน การแข่งขันระหว่างสื่อมีสูง จึงต้องให้ค่านักการเมืองมาก เพราะกลัวว่าจะไม่ได้ข่าว จึงไม่สัมภาษณ์ประเด็นที่อาจทำให้แหล่งข่าวไม่พอใจ หรือสื่อรู้สึกเกรงใจแหล่งข่าว สื่อไม่ต้องการสูญเสียความสัมพันธ์อันดีต่อกันในอนาคต

๓) นักการเมืองรุ่นใหม่ ในปัจจุบัน มักมีแผนสื่อสารด้านการตลาด มีกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมือง การทำงานมวลชน มีแผนการจัดการ/การรับมือกับสื่อมวลชน นักการเมืองแบบนี้ จะคาดการณ์ได้ว่า สื่อกำหนดประเด็นข่าวอย่างไร จะสามารถคาดเดาคำถามของสื่อจะสามารถปฏิเสธหรือเปลี่ยนแปลงคำถามของสื่อ นอกจากนี้ นักการเมืองแบบนี้ ยังมีทักษะในการใช้ความสัมพันธ์แบบที่แบบน้องของสังคมไทย กลยุทธ์เหล่านี้ ส่งผลต่อการรายงานข่าวของสื่อมวลชนที่ประโยชน์มักตกกับนักการเมือง ไม่ใช่ประชาชน

๔) ปัญหาเรื่องการตั้งคำถามของสื่อมวลชน พบว่า สื่อมักตั้งคำถามที่ไม่เข้าสู่ประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อสาธารณะ ขาดการตั้งคำถามเชิงนโยบาย ขาดการตรวจสอบสิ่งที่พรรคการเมืองใช้หาเสียงกับประชาชน นักข่าวรุ่นใหม่มักทำการบ้านน้อย ขาดทักษะและความตั้งใจในการตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก คำถามจึงมักพื้นๆ ทั่วไป นอกจากนี้ คำถามของนักข่าวมักไม่ถูกตอบสนองจากนักการเมือง ตัวอย่างเช่น ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง สื่อต้องวิ่งตามนักการเมืองเพื่อให้ได้ข่าว ข่าวที่ได้มักเป็นบรรยากาศการลงพื้นที่พบปะพี่น้องประชาชน สื่อจึงทำได้เพียงติดตามท่าทีข่าวการเมือง อาจทำให้สื่อทำงานได้ต่ำกว่ามาตรฐานในการตั้งคำถามที่ประชาชนอยากรู้ ควรรู้ ต้องการรู้ ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า เหตุของปัญหาจากวัฒนธรรมและสภาพการทำงานของสื่อ

๕) การรายงานข่าวสืบสวน/เชิงลึก แทบไม่ปรากฏมากนักในช่วงใกล้วันเลือกตั้ง ทั้งที่เป็นช่วงเวลาที่ต้องยึดถือกรอบมาตรฐานวิชาชีพ ให้มากขึ้น เช่น หลักความเที่ยงตรง สมดุล เป็นธรรม ในการนำเสนอข่าว สื่อโดยเฉพาะกองบรรณาธิการ ควรพัฒนาความสามารถของตนเองและทีมงานในการกำหนดประเด็นข่าวที่นำหน้านักการเมือง ในการตั้งคำถามเชิงลึก/เชิงนโยบาย ในการตรวจสอบ ฯลฯ สื่อควรนำเสนอข่าวโดยยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ มากกว่าตอบสนองความง่าย ความสะดวกในการทำงานของสื่อ หรือความเกรงใจต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างสื่อกับแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมือง

ข้อเสนอแนะ: ในการรายงานข่าวสารการเมืองช่วงเลือกตั้ง จำเป็นที่สื่อต้องยึดถือกรอบมาตรฐานวิชาชีพ ให้มากขึ้น เช่น หลักความเที่ยงตรง สมดุล เป็นธรรม ในการนำเสนอข่าว สื่อโดยเฉพาะกองบรรณาธิการ ควรพัฒนาความสามารถของตนเองและทีมงานในการกำหนดประเด็นข่าวที่นำหน้านักการเมือง ในการตั้งคำถามเชิงลึก/เชิงนโยบาย ในการตรวจสอบ ฯลฯ สื่อควรนำเสนอข่าวโดยยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ มากกว่าตอบสนองความง่าย ความสะดวกในการทำงานของสื่อ หรือความเกรงใจต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างสื่อกับแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมือง



๗. กรอบยึดติด

“เลือกข้าง แบ่งฝ่าย ฝักใฝ่กลุ่มการเมือง” (partisan)

สภาพปัญหา: ข่าวสารการเมือง/การเลือกตั้งมักถูกใช้ หรือ ยอมถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นโดยคนที่ช่องสถานีประกาศและมีผลผลิตที่ชัดเจนว่าเลือกข้าง หรือ ยังยึด “ความเป็นกลาง” หรือ ประกาศว่า “เป็นอย่างไร (To Be)” อย่างสวนทางกับ “ที่เป็นจริงจากผลงาน (To Be Seen)” ปัจจุบัน มีสื่อหลายองค์กรที่ถูกแทรกแซง หรือยอมถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ทั้งโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้หรือจำยอม จากวิธีการต่างๆ เช่น การกำหนดนโยบายในการนำเสนอ ข้อมูลข่าวสาร การใช้بودหนุนซื้อโฆษณา หรือ บางสื่อ/องค์กร ก็ถูกจัดตั้งโดยมีกลุ่มทุนการเมืองหนุนหลัง

ปัญหาคือ สื่อที่เลือกข้างทางการเมืองหรือแอบอิงอยู่กับความคิด ความเชื่อของฝ่ายการเมือง มักนำเสนอเนื้อหาข่าว บทความ บทวิพากษ์วิจารณ์ หรือบทวิเคราะห์ต่างๆ ที่เอนเอียง มีอคติ ขาดความสมดุล ความถูกต้อง ครบถ้วน ความเป็นธรรมแต่กลายเป็นเครื่องมือโจมตี-ต่อสู้ทางการเมืองกับฝ่ายตรงข้าม ซึ่งหากผู้ชมรับรู้ว่ารายงานข่าวนั้นๆ หรือสถานีช่องนั้นเอนเอียงไปฝ่ายใด ก็พอที่จะสามารถพิจารณาญาณได้ แต่หากสื่ออื่นๆ ขณะมีความฝักใฝ่กับกลุ่มทางการเมือง แต่ปฏิเสธหรืออ้างความเป็นสื่อมวลชนที่ยึดถือความเป็นกลาง ก็จะทำให้ประชาชนที่ไม่เท่าทันเชื่อตาม เพราะคิดว่าสื่อนำเสนอความจริง สื่อมีความเป็นกลาง

ข้อเสนอแนะ: ไม่มีข้อเสนอแนะสำหรับสื่อที่เลือกข้างทางการเมือง แต่มีคำแนะนำสำหรับประชาชนในเรื่องการรับสื่ออย่างคิดพินิจวิเคราะห์ (critical thinking) อย่างมีความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) การมององค์กรสื่อที่อิงแอบกับผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน/สาธารณะ ไม่อาจเรียกว่าเป็นสื่อมวลชน เพราะไม่ได้ยึดถือหลักจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน และความรับผิดชอบต่อสังคม ■



รายงานโครงการพัฒนา

โครงการบ้านมั่นคง (สะสม ๒๕๔๖ – ตุลาคม ๒๕๕๔)

รายการ	กรุงเทพ ปริมณฑล	กลางบน	ตะวันตก	ตะวันออก	อีสาน	เหนือ	ใต้	รวม
๑. จังหวัดที่ทำงาน	๔	๘	๗	๘	๑๙	๑๔	๑๑	๗๑
๒. เมืองที่ทำงาน	๖๗	๓๒	๒๕	๓๔	๔๘	๔๐	๔๔	๒๙๐
๓. จำนวนโครงการ	๒๘๕	๖๕	๔๕	๖๖	๒๑๒	๑๑๓	๑๐๖	๘๙๒
๔. ชุมชนเข้าร่วม	๓๗๘	๑๓๔	๙๔	๑๐๙	๓๕๑	๔๐๖	๑๗๔	๑๖๔๖
๕. คริวเรือนเข้าร่วม	๓๕,๓๐๑	๖,๐๓๒	๔,๗๙๘	๗,๖๑๒	๑๘,๓๙๔	๑๑,๖๗๘	๑๑,๐๓๗	๙๔,๘๕๒
๖. งบประมาณอุปโภค (ล้านบาท)	๑,๑๔๗.๑๔	๒๕๙.๗๗	๑๕๓.๖๔	๒๗๔.๔๔	๖๐๕.๔๓	๓๑๘.๕๕	๓๒๖.๐๖	๓,๐๘๕.๐๓
๗. งบสินเชื่อ (ล้านบาท)	๖๖.๕๑	๑๑.๒๒	๑.๓๘	๓.๙๓	๑๑.๐๒	๔๕.๘๙	๒๒.๙	๑๖๒.๘๕
๘. งบอุดหนุนที่อยู่อาศัย (ล้านบาท)	๔๔๔.๓๐	๑๒๐.๘๘	๘๗.๘๐	๑๒๕.๓๘	๓๑๒.๓๘	๑๕๗.๘๕	๑๖๖.๐๘	๑,๔๑๘.๖๗

โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน

กองทุนที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสมทบจากรัฐบาล (มกราคม ๒๕๕๕)

รายการ	กทม./ต.อ.	กลาง/ต.ต.	เหนือ	อีสาน	ใต้	รวม
๑. จำนวนกองทุน	๓๙๖	๕๑๙	๕๕๕	๑,๒๕๘	๗๑๓	๓,๔๔๑
๒. จำนวนสมาชิกทั้งหมด	๒๑๗,๔๑๙	๒๐๗,๕๗๕	๓๓๐,๑๒๐	๖๘๕,๓๖๑	๔๒๕,๔๓๐	๑,๘๖๕,๙๐๕
๓. จำนวนสมาชิกเงินสมทบ	๑๔๘,๘๖๙	๑๕๓,๒๔๗	๒๓๑,๙๙๗	๔๙๐,๙๓๓	๓๔๖,๑๖๔	๑,๓๖๓,๑๙๐
๔. จำนวนเงินสมทบ	๕๓,๐๕๕,๘๗๒	๔๙,๖๙๕,๑๑๒	๖๕,๓๕๐,๗๔๑	๑๕๙,๑๓๘,๐๔๗	๑๑๒,๙๒๖,๕๙๘	๔๔๐,๑๖๖,๓๗๐

การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน (มกราคม ๒๕๕๕)

รายการ	กทม./ต.อ.	กลาง/ต.ต.	เหนือ	อีสาน	ใต้	รวม
๑. จำนวนสภาจัดตั้ง	๓๙๒	๖๔๑	๔๔๖	๘๗๕	๕๐๙	๒,๘๖๓
๒. จำนวนตำบลและเทศบาลทั้งหมด	๘๕๕	๑,๔๔๙	๑,๓๖๔	๒,๗๐๒	๑,๐๘๕	๗,๔๕๕
๓. จำนวนสภาจัดตั้งของภาค/ จำนวนสภาจัดตั้งทั้งหมด (%)	๑๓.๖๙	๒๒.๓๙	๑๕.๕๘	๓๐.๕๖	๑๗.๗๘	๑๐๐

โครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชน (ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้) มกราคม ๒๕๕๕

รายการ	ปัตตานี	ยะลา	นราธิวาส	สงขลา	สตูล	รวม
การซ่อมสร้างที่อยู่อาศัย						
• จำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย	๓๘๖	๑๖๔	๓๗๔	๑๙๑	๑๓๗	๑,๒๕๒
• จำนวนตำบลเป้าหมาย	๙๑	๔๑	๖๘	๔๐	๒๕	๒๖๕
• จำนวนหมู่บ้านอนุมัติโครงการ	๓๘๑	๑๖๔	๓๗๔	๑๙๑	๑๓๗	๑,๒๕๒
• คริวเรือนที่อนุมัติโครงการ	๑๓,๗๔๖	๕,๐๕๗	๑๒,๕๕๕	๖,๓๐๐	๔,๕๒๖	๔๒,๑๘๔
• จำนวนเงินที่อนุมัติ (ล้านบาท)	๕๐๙.๕๕๑	๒๑๗.๕๖๐	๕๐๒.๘๗๖	๒๕๕.๗๙๒	๑๘๔.๕๘๑	๑,๖๖๙.๓๖
• จำนวนบ้านที่ซ่อม/สร้างแล้วเสร็จ	๑๓,๓๒๕	๔,๓๕๑	๑๒,๓๗๕	๖,๐๓๖	๓,๖๖๑	๓๙,๗๔๘
• บ้านที่อยู่ระหว่างการซ่อมสร้าง	๔๒๑	๗๐๖	๑๘๐	๒๖๔	๘๖๕	๒,๔๓๖
• จำนวนตำบลที่มีการคืนทุน	๓๙	๑๕	๖๖	๓๔	๑๕	๑๖๙

▶ การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ภาพรวมทั้ง ๕ จังหวัด มีจำนวนพื้นที่เป้าหมาย ๔๐ พื้นที่ จำนวนงบประมาณดำเนินการ ๓๒ ล้านบาท จำนวนพื้นที่แก้ปัญหาที่ดินอนุมัติ รวม ๔๑ พื้นที่ (คิดเป็น ๑๐๐% จากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด ๔๐ พื้นที่) และมีจำนวนชุมชน/คริวเรือนที่เข้าร่วมแก้ปัญหาที่ดิน ๒๕๘ ชุมชน/๓๑,๐๘๔ คริวเรือน ■

พอช. จับมือ ม.ราชภัฏเชียงราย สัมมนา “ขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อโลกอนาคต”



สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และเครือข่ายสมาคมสภาวิชาชีพพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม (สวพช.) จัดงานสัมมนา “การขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อโลกอนาคต กับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย” เมื่อวันที่ ๑๗-๑๘ มกราคม ๒๕๕๕ เพื่อขับเคลื่อนพลังชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนา อีกทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนาสังคม ด้วยการประสานความร่วมมือของนักวิชาการ นักพัฒนาและประชาชน โดยมีนักวิชาการ คณาจารย์ผู้สอนทางด้านพัฒนาสังคมจากทั่วประเทศเข้าร่วมกว่า ๑๒๐ คน ที่ห้องประชุมเอื้องมัจฉา อาคารยุพราชมงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อ.ดร.วรรณะ รัตนพงษ์ คณบดีสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย กล่าวว่า การสัมมนาเครือข่ายทางวิชาการในครั้งนี้ จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๔ ซึ่งเป็นการสัมมนาเครือข่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยทั่วประเทศที่มีการเรียนการสอนสาขาพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างอาจารย์ นักศึกษา และนักพัฒนาที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งเป็นการยกระดับความรู้ของอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชานี้ ให้ก้าวทันสถานการณ์ที่เป็นจริงทั้งในระดับชุมชน สังคม และระดับโลก โดยจะส่งผลกระทบต่อพัฒนา นักศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัยให้ออกไปรับใช้สังคมได้อย่างมีคุณภาพ โดยในครั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเป็นเจ้าภาพ ได้ชูประเด็นการขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อโลกอนาคตกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพลังชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย

ด้านนางสาวพรรณทิพย์ เพชรมาก ผู้ช่วยผู้อำนวยการพอช. กล่าวว่า การสัมมนาครั้งนี้จะส่งผลให้งานวิชาการเกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชน และมหาวิทยาลัย ซึ่งพอช. และเครือข่ายชุมชนมีเวทีและพื้นที่กลางของขบวนการองค์กรชุมชนในจังหวัด มีการขับเคลื่อนงานของชุมชนในหลายเรื่อง เช่น สวัสดิการชุมชน ที่ดินที่อยู่อาศัย สภากองกรชุมชน หากนักวิชาการจะทำการวิจัยก็มีโจทย์งานพัฒนาในพื้นที่ และตั้งเป้าหมายร่วมกันที่จะดำเนินการไปข้างหน้าและทำงานวิจัยคู่กับงานพัฒนา การปฏิบัติกร่วมกันก็จะเกิดสิ่งใหม่ๆ ถ้าเลือกพื้นที่ตำบล เครือข่ายองค์กรชุมชนก็พร้อมที่จะให้ข้อมูล รวมทั้งสนับสนุนการเก็บข้อมูลของ นศ.ฝึกงาน ก็จะได้งานที่เป็นผลผลิตของชุมชน ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถบูรณาการกับคณะอื่นๆ ได้ด้วย เพราะงานพัฒนาไม่ได้ทำแยกส่วน เป็นการต่อยอดเพิ่มมูลค่างานวิจัยที่ช่วยเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ได้ประโยชน์ทั้งชุมชนและมหาวิทยาลัย

ที่ผ่านมา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้สนับสนุนเรื่องทุนวิทยานิพนธ์มา ๒ ปีแล้ว โดยเน้นงานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก ใช้พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งเราคาดหวังว่าถ้านักศึกษาสามารถไปพัฒนาโจทย์ร่วมกับชาวบ้านได้ก็จะดีที่สุด เวทีวิชาการงานปีหน้าจึงอยากให้มีทีมร่วมกันของชุมชนทั้งสามฝ่ายมานำเสนอร่วมกัน ซึ่ง พอช. ยินดีที่จะสนับสนุนพื้นที่และประเด็นการทำงาน และการต่อยอดงานพัฒนาที่ทำร่วมกับชุมชน ■

๑๐ ปีกองทุนผู้สูงอายุกระบี่ มีสวนปาล์ม ๒๐ ไร่ และเงิน ๑ ล้านบาท

นายสมยศ ถิ่นประภาศัย กรรมการกองทุนผู้สูงอายุ จ.กระบี่ เปิดเผยความคืบหน้าของกองทุนผู้สูงอายุว่า กองทุนได้รับเงินสนับสนุนจาก พอช. ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ จำนวน ๑ ล้านบาท และได้นำเงินดังกล่าวไปซื้อสวนปาล์ม ๒๐ ไร่ ราคา ๘๕๐,๐๐๐ บาท มีการใช้ดอกผลดังกล่าวจัดสรรเงินช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุประมาณปีละสามสี่ร้อยคนระหว่างปี ๒๕๔๖-๒๕๕๑ ต่อมาในปี ๒๕๕๒ รัฐบาลได้เริ่มจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน กองทุนจึงงดการช่วยเหลือแต่ได้จัดเก็บสะสมเงินรายได้จากสวนปาล์มไว้อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีเงินสะสมกว่า ๑ ล้านบาท มีรายได้ปีละกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาท เพราะช่วงสามสี่ปีที่ผ่านมาปาล์มมีราคาดี



คณะกรรมการกองทุนมีแนวคิดว่าจะนำเงินดังกล่าวไปซื้อสวนปาล์มเพิ่มในอำเภออื่นๆ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของกองทุนผู้สูงอายุหรือกองทุนสวัสดิการชุมชนในอำเภอนั้นๆ ต่อไป แต่จะมีเงื่อนไขว่าต้องนำรายได้จากสวนปาล์มที่จะซื้อใหม่ ๕๐% คืนกองทุนผู้สูงอายุเพื่อที่จะสะสมเงินไว้ซื้อสวนปาล์มให้อำเภออื่นๆ ต่อไป ■

รมว.กระทรวงสาธารณสุขร่วมงานสมัชชาสวัสดิการชุมชนคนสิงห์บุรี

ที่ศาลากลางเก่า จ.สิงห์บุรี วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ คณะกรรมการสนับสนุนสวัสดิการชุมชน จ.สิงห์บุรี ร่วมกับหน่วยงานสนับสนุน จัดงานสมัชชา ๗ ปีสวัสดิการคนเมืองสิงห์บุรี รัฐช่วยจริงอย่างยั่งยืน มีผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้แทนหน่วยงาน ผู้นำชุมชนและท้องถิ่น ร่วมงานกว่า ๑,๐๐๐ คน โดยมีนายวิทยา บุรณะศิริ เป็นประธานเปิดงาน



ปัจจุบัน จ.สิงห์บุรีมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดรวม ๔๔ กองทุน ใน ๔๓ ตำบล ๑ เทศบาล มีสมาชิก ๓๔,๑๘๕ คน เงินกองทุนฯ รวมรวม ๓๙.๑๙ ล้านบาท โดยเป็นเงินออมของชุมชน ๒๒ ล้านบาท มีการจัดสวัสดิการในลักษณะให้เปล่ากับประชาชน และสมาชิกที่ครอบคลุมเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย และอื่นๆ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากจน ผู้พิการ เด็กยากจน ผู้สูงอายุ ผู้ประสบสาธารณภัย ทุนการศึกษา เด็กและเยาวชน ช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมผู้รับประโยชน์ ๑๐,๔๙๒ คน จ่ายเงินสวัสดิการแล้ว ๑๔.๕๗ ล้านบาท ภายในปี ๒๕๖๐ จะพัฒนาสมาชิกกองทุนครบ ๑๐๐,๐๐๐ คน ■



คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความวาระสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองที่มาจากสภาองค์กรชุมชน

สถาบันพระปกเกล้าได้หารือคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองในส่วนที่มาจากสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลว่า ถ้าสมาชิกสภาองค์กรชุมชนดำรงตำแหน่งในสภาองค์กรชุมชนครบวาระ ๔ ปีแล้ว ถือว่าพ้นจากวาระการเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองไปด้วยหรือไม่ และการที่ พ.ร.บ.สภาพัฒนาการเมืองกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกติดต่อกันสองวาระไม่ได้ จะครอบคลุมถึงสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองที่มาจากสภาองค์กรชุมชนหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกาได้แจ้งผลการพิจารณาแก่สถาบันพระปกเกล้า และ พอช. สรุปความว่า สมาชิกสภาองค์กรชุมชนที่พ้นจากตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลไม่เป็นเหตุให้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง (ยังเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองไปจนครบวาระ) ส่วนประเด็นการดำรงตำแหน่งติดต่อกันสองวาระได้หรือไม่ คณะกรรมการกฤษฎีกาสรุปว่า สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองที่มาจากสภาองค์กรชุมชนดำรงตำแหน่งต่อเนื่องกันสองวาระไม่ได้



อนึ่ง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนมาตรา ๘ กำหนดว่าสมาชิกสภาองค์กรชุมชนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี สมาชิกสภาฯ ที่จัดตั้งชุดแรกในปี ๒๕๕๑ จะทยอยครบวาระในปี ๒๕๕๕ แต่สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลบางส่วนเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองด้วย (จังหวัดละ ๑ คน) และครบวาระของสภาองค์กรชุมชนก่อน แต่ยังไม่ครบวาระการเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง เป็นประเด็นข้อกฎหมายว่า เมื่อพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนแล้ว จะพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองด้วยหรือไม่ จึงได้มีการหารือกับคณะกรรมการกฤษฎีกาดังกล่าว ■

กาญจนบุรีก้าวสู่จังหวัด สวัสดิการก้าวหน้า ปี ๒๕๕๙

เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา เครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ร่วมกับสำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาญจนบุรี องค์กรบริหารส่วนตำบล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จัดเวทีสมัชชาสวัสดิการชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี สู่จังหวัดสวัสดิการก้าวหน้าขึ้นภายในปี ๒๕๕๙ ณ ศาลา ๖๐ พระราชมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัด ร้อยตรีเชิดศักดิ์



จำปาเทศ เป็นประธาน และมอบงบประมาณสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนในครั้งนี้ จำนวน ๔๙ กองทุน

จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด ๙๘ ตำบล ปัจจุบันตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนแล้ว ๕๘ กองทุน มีสมาชิกจำนวน ๒๔,๔๕๔ ราย ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในปี ๒๕๕๓-๒๕๕๔ รวม ๔๙ กองทุน รวมเป็นเงิน ๗,๘๔๒,๙๕๐ บาท ■

คะแนนตัวชี้วัด ก.พ.ร. ปี ๕๔ พอช. เพิ่มเป็น ๔.๔๙/๕ คะแนน ประชาชนพึงพอใจการให้บริการเพิ่มเป็น ๘๐%

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔ ของ พอช. ซึ่งมีตัวชี้วัดหลัก ๑๑ ตัว ว่าได้คะแนนรวม ๔.๔๙๖ จากคะแนนเต็ม ๕.๐ ผลการทำงานที่ได้คะแนนน้อยคือ จำนวนสภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหมายถึงสภาองค์กรชุมชนที่มีการจัดตั้งแล้วและมีการทำงานตามภารกิจซึ่งกำหนดไว้ใน พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ๒๕๕๑ ซึ่งได้คะแนนเพียง ๒.๐ จากคะแนนเต็ม ๕.๐

การประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรมหาชนรายปี เริ่มต้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ พอช. ได้คะแนน ๔.๕๓๔๒ ปีต่อๆ มาได้คะแนนประมาณ ๔.๐ ในปี ๒๕๕๓ ได้คะแนน ๓.๙๘๓๒ และเพิ่มเป็น ๔.๔๙ ในปีที่ผ่านมา

การประเมินผลองค์กรมหาชนจะประเมินในสี่มิติคือ **มิติที่หนึ่ง ด้านประสิทธิผล (๕๕%)** เป็นตัวชี้วัดผลการทำงานตามโครงการและกิจกรรมสำคัญตามภารกิจสถาบัน เช่น บ้านมั่นคง สินเชื่อ สวัสดิการ สภาองค์กรชุมชน รับรองสถานภาพองค์กรชุมชน เป็นต้น **มิติที่สอง ด้านคุณภาพการให้บริการ (๑๐%)** เป็นการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนในการบริการของสถาบันในโครงการต่างๆ **มิติที่สาม ด้านประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน (๑๐%)** ดูเรื่องความสำเร็จในการจัดทำต้นทุนผลิต (unit cost) **มิติที่สี่ ด้านการพัฒนางาน (๒๕%)** ดูเรื่องการทำกับดักแก๊งค์ การพัฒนางานและการจัดสรรงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล

ในส่วนของความพึงพอใจการให้บริการ ซึ่งทำการสำรวจโดยนักวิชาการจากภายนอก ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ ความพึงพอใจการให้บริการ พอช. อยู่ที่ ๗๕% และเพิ่มเป็น ๘๐% ในปีงบประมาณ ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา ■

สมาชิกสวัสดิการชุมชน จ.กระบี่

เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน จ.กระบี่ ได้จัดงานสมาชิกสวัสดิการชุมชน จ.กระบี่ ที่ห้องประชุมสุตมงคล เทศบาลเมืองกระบี่ มีนายอุเทน ตันตรีบุรณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ เป็นประธานเปิดงาน มีผู้นำชุมชน และหน่วยงาน ร่วมงานกว่า ๗๐๐ คน

ทั้งนี้ จ.กระบี่มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนแล้ว ๔๓ กองทุน สมาชิกรวม ๑๖,๖๗๒ คน มีกองทุนที่ได้รับการสมทบงบประมาณจากรัฐบาลผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนแล้ว ๓๖ กองทุน ■



ติดตามชม
 “รายการเวทีประชาคม
 เพื่อชุมชนเข้มแข็ง”
 ทางสถานีโทรทัศน์
 ช่อง ๑๑ (NBT)
 ทุกวันพุธ พฤหัสบดี และศุกร์
 เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.

ชาวบ้านกรุงเทพฯ และปริมณฑลวิเคราะห์ทุนพื้นที่เพื่อการพัฒนา

ชาวบ้านจากจังหวัดกรุงเทพฯ ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ จำนวน ๒๐ คน เข้าร่วมอบรม “การวิเคราะห์ทุนพื้นที่เพื่อการพัฒนา” ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานปฏิรูปและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เมื่อวันที่ ๘-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจังหวัดของตนเองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชนในจังหวัดเพื่อเป็นต้นทุนและฐานของการทำงานพัฒนา ■



รัฐสภาจัดสรรงบให้ พอช. ๑,๔๑๗ ล้านบาทในปี ๒๕๕๕

เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคมที่ผ่านมา วุฒิสภามีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๕๕ ซึ่งเสนอโดยรัฐบาลในวงเงินรวม ๒.๓ ล้านล้านบาท เป็นงบประมาณสำหรับโครงการต่างๆ ของ พอช. รวม ๑,๔๑๗ ล้านบาท แยกเป็น โครงการบ้านมั่นคง ๑๗๔ ล้านบาท จำนวน ๒,๒๐๐ ครัวเรือน สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน ๗๔๓ ล้านบาท สภาองค์กรชุมชน ๕๐ ล้านบาท เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนท้องถิ่น ๖๗ ล้านบาท โครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชนท้องถิ่น (ห้าจังหวัดชายแดนใต้) ๕๕ ล้านบาท และโครงการบ้านมั่นคงชนบท จำนวน ๔,๐๐๐ ครัวเรือน งบประมาณ ๓๒๔ ล้านบาท ■





การประกาศเจตนารมณ์การจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติของภาคประชาชน

โดยสมัชชาสภาองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕
ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ สมัชชาสภาองค์กรชุมชน กรุงเทพฯ ร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนกรุงเทพฯ จัดเวทีสรุปบทเรียนการแก้ปัญหาภัยพิบัติของขบวนการองค์กรชุมชนทุกโซนในพื้นที่ กทม. ที่ห้องประชุมจิระ บุญมาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีผู้เข้าร่วมประชุมกว่า ๓๐๐ คน และได้มอบข้อเสนอการจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติต่อ อาจารย์ปราโมทย์ ไม้กลัด กรรมการยุทธศาสตร์ เพื่อวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) และมีการประกาศเจตนารมณ์ ร่วมกันดังนี้

โดยเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ และอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ องค์กรชุมชน เครือข่ายชุมชน และสภาองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอในการบริหารจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคีร่วมทุกภาคส่วน เสนอผู้บริหารกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) ให้พิจารณา “การบริหารจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติอย่าง

ยั่งยืน” โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคีทุกภาคส่วน ภาคประชาชนตระหนักว่า การจัดการบริหารทรัพยากร ลุ่มน้ำขนาดเล็กอย่างยั่งยืน (ซึ่งในกรุงเทพมหานคร หมายถึง คู/คลอง และลำรางสาธารณะอื่นๆ ด้วย) และภัยพิบัติ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำ

รับทราบว่าการบริหารจัดการลุ่มน้ำและภัยพิบัติอย่างยั่งยืนในปัจจุบันมีการดำเนินงาน โดยหน่วยงานภาครัฐ แต่เป็นการดำเนินการแบบแยกส่วนกันปฏิบัติ ถึงแม้จะมีการสนับสนุนและเข้าไปมีส่วนร่วม จากองค์กรภาคประชาชน และเอกชนบางส่วน ยังปรากฏปัญหาที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อาทิเช่น อุทกภัย น้ำเน่าเสีย ภัยแล้ง ไฟป่า หมอกควัน ทั้งนี้เนื่องจากขาดกลไกสนับสนุนการกำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำขนาดเล็กและภัยพิบัติอย่างยั่งยืน แบบมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

กังวลว่า ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม น้ำเน่าเสีย ฯลฯ เป็นปัญหาที่ปลายเหตุ รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำที่น้ำไม่เพียงพอต่อการบริโภค อุปโภค และเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงการท่องเที่ยว การแก้ปัญหา น้ำเน่าเสีย รวมถึงปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ ควรมีการจัดการให้ครบวงจรเป็นวัฏจักรของน้ำ เป็นการบริหารจัดการที่ยังไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

ด้านภัยพิบัติ เรากังวลว่า สำนักงานเขต กทม. และรัฐบาล ยังไม่มีความชัดเจน ในแนวทางการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ โดยกระบวนการชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง และยังขาดแผนนโยบาย เฉพาะสำหรับการรองรับภัยพิบัติแต่ละประเภท ตลอดจนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสาธารณภัย รวมทั้งการใช้ประโยชน์ จากที่ดิน และการควบคุมการก่อสร้างอาคาร หมู่บ้านจัดสรร ที่การ บังคับใช้ยังไม่ได้ผล และยังให้ความสำคัญต่อการจัดการภัยพิบัติโดย ชุมชนน้อยเกินไป ขาดการสรุปถอดบทเรียนจากการทำงาน ขณะเกิด ภัยพิบัติ ในแต่ละครั้งอย่างเพียงพอ เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติให้ดีขึ้น กับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ตระหนักถึงความจำเป็นของการมีนโยบายสาธารณะใน การบริหารจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำขนาดเล็ก (คู/คลอง และลำรางใน กทม.) และภัยพิบัติอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายและภาคีทุกภาคส่วน เพื่อเป็นทิศทางหลักในการพัฒนาแบบ บูรณาการที่สมดุลและเป็นธรรม



โดยมีข้อเสนอต่อไปนี้

1. พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตะวันออก ซึ่งหมายถึง พื้นที่เขต ลาดกระบัง มีนบุรี คลองสามวา และหนองจอก ไม่ยอมรับการ ถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับน้ำ แต่ยินดีที่จะให้น้ำไหลผ่าน โดยการบริหาร จัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ให้ภาครัฐ ซึ่งหมายถึงสำนักงานเขต กทม. รัฐบาลจัดตั้ง คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติ โดยมีภารกิจตั้งแต่การ ป้องกัน การแก้ปัญหา การเยียวยา และการฟื้นฟู โดยมีภาคประชาชน เข้าร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับเขต ระดับ กทม. และ ระดับชาติ
3. ให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและ ภัยพิบัติภาคประชาชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบัน การศึกษา สื่อ และประชาสังคม สนับสนุน
4. ให้มีการขุดลอก/ทำความสะอาดคู/คลอง/ระบบระบายน้ำ สม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างแนวเขื่อนริมคลอง โดยให้ คำนึงถึงผลกระทบต่อชาวบ้านและชุมชนที่อยู่ริมคลอง
5. ให้มีหน่วยประสานงานที่ ประชาชนเข้าถึงและเข้าถึง ประชาชนในยามฉุกเฉินและวิกฤติ
6. ให้มีการจัดตั้งและบริหารศูนย์พักพิงอย่างมีรูปธรรม โดยชุมชนเป็นหลัก
7. ให้มีการเปิดเผยข้อมูล และเปิดเวทีประชาพิจารณ์ในการ แก้ไขปรับปรุงโครงสร้างชั้นพื้นฐานและการจัดการน้ำในชุมชนท้องถิ่น

มาตรการของภาคประชาชน

1. สมัชชาสภาองค์กรชุมชนจะร่วมกับภาคเอกชน ติดตาม นโยบายของ กทม. และรัฐบาล ในการบริหารจัดการน้ำ ในปี ๒๕๕๕
2. ผลักดันให้ชุมชนทุกชุมชนได้มีส่วนร่วมกับสำนักงานเขต ในการร่วมวางแผน ป้องกันภัยพิบัติ น้ำท่วม
3. ใช้มาตรการทางศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ในการ ตรวจสอบการทำงานแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและภัยพิบัติ
4. ผลักดันให้มีการจัดตั้งกองทุนป้องกันภัยพิบัติ โดยเริ่มจาก ภาคประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาฉุกเฉินอย่างทันที่
5. ร่วมมือกับเครือข่ายภาคประชาชนเรื่องข้อมูลและการ สื่อสารในการเตือนภัย เฝ้าระวัง การบริหารจัดการน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ

สภาองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร
ขบวนการองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ทำไมไม่ให้ลูกพูดภาษาถิ่น

👁️ ปฐวีกาล



ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมสำคัญในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคือ การที่คนชนบทไม่สอนให้ลูกพูดภาษาถิ่น โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีการศึกษาสูงๆ เราจึงพบว่าปู่ย่าตายายต้องนั่งพูดกับหลานด้วยภาษากลาง ซึ่งทั้งปู่ย่าตายายและหลานล้วนพูดไม่คล่อง เกิดอะไรขึ้นกับประเทศนี้ คนธรรมดาสามัญจึงต้องใช้ความพยายามกับเรื่องไร้สาระกันขนาดนี้

ตั้งแต่เรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมากกว่า ๕๐ ปี เราได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของท้องถิ่นลงทั้งหมด เราทำลาย พิษพันธุท้องถิ่นด้วยพิษพันธุผสมจากพ่อค้า ทำลายการบำรุงรักษาดินแบบพื้นบ้านด้วยปุ๋ยเคมี ทำลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการตัม (Dump) วัฒนธรรมจากกรุงเทพและตะวันตกเข้ามาในชุมชนผ่านสื่อประเภทต่างๆ ปันหัวประชาชนทุกวันว่าวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของคนท้องถิ่นนั้นกระจัดย่อยด้อยค่า ไม่น่าภาคภูมิใจ การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าพื้นเมืองเป็นเรื่องแสนเซย ฯลฯ

การพัฒนาประเภทตามแนวทางทุนนิยมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประสบความสำเร็จอย่างดีเยี่ยมในการทำลายการพึ่งตนเองของชุมชน ทำลายความภาคภูมิใจ ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนท้องถิ่น

แต่ผู้คนที่อยู่ในกระบวนการทำลายดังกล่าวหาได้มีความตั้งใจที่จะทำลายท้องถิ่นดังว่าไม่ เป้าหมายของเขาคือทำอย่างไรให้ชุมชนท้องถิ่นที่เคยพึ่งตนเองในทุกด้าน หันมาพึ่งตลาด พึ่งพ่อค้าในทุกทาง เพราะด้วยการล้างสมองให้คนท้องถิ่นหันมาพึ่งพ่อค้านี่เอง ที่ทำให้เงินและความมั่งคั่งของท้องถิ่นเริ่มไหลเข้าเมือง เป้าหมายของการทำงานดังว่ามีเพียงเรื่องเดียวคือ ความร่ำรวยของคนในเมือง

หลังจากได้ทำลายทุกอย่างมาแล้ว ๔๐ กว่าปี ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมากระบวนการกวาดล้างท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการทำลายกำแพงใหญ่ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นคือ เรื่องภาษา คือสามารถทำให้พ่อแม่จำนวนมากในชนบทเห็นว่าการสอนให้ลูกพูดภาษาท้องถิ่นของบรรพบุรุษนั้นเป็นเรื่องน่าอับอายขายหน้าอย่างยิ่ง

เริ่มต้นจากพ่อแม่ปัญญาชนอย่างครู ข้าราชการ ปัจจุบันลามไปถึงพ่อแม่ส่วนใหญ่ของชนบท โดยไม่มีใครตั้งคำถามว่า การพูดภาษาถิ่นมันเสียหายตรงไหน

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการโต้แย้งอย่างเผ็ดร้อนขึ้นมาทันทีที่มีใครหยิบยกขึ้นมาพูด พ่อแม่เหล่านี้จะให้เหตุผลสารพัดในการที่ทำให้ลูกตนเองลืมความเป็นท้องถิ่น

เหตุผลสำคัญคือ กลัวว่าเด็กจะพูดภาษากลางไม่ชัด แต่ความจริงคือเด็กท้องถิ่นที่อยู่ท่ามกลางคนพูดภาษาถิ่นนั้นจะไม่วันพูดภาษากลางได้ชัดหรอก เหมือนคนไทยที่พูดภาษาอังกฤษอยู่ท่ามกลางคนไทยนั้นแหละ เพราะสภาพแวดล้อมรอบตัวคือคนไทยที่พูดภาษาอังกฤษผิดเพี้ยน คำถามใหญ่คือเราอยากจะทำภาษากลางให้ชัดไปทำไมในเมื่อเราเกิดในท้องถิ่น การพูดภาษากลางไม่ชัดเป็นธรรมชาติของคนท้องถิ่น เหมือนคนไทยพูดภาษาอังกฤษไม่ชัดนั่นแล ถึงและ

สัตว์สี่เท้าทั้งปวงนั้นเคยมีความไม่ภาคภูมิใจอย่างรุนแรงไหมที่ไม่สามารถเดินสองเท้าได้อย่างคน เราเคยไม่ภาคภูมิใจอย่างร้ายแรงไหมที่ไม่สามารถเดินสี่ขาได้อย่างลิงและหมา

การพูดภาษากลางได้ชัด ทำให้เราเป็นคนดีขึ้นมา ทำให้เราฉลาดขึ้นหรือเปล่า ทำให้เราร่ำรวยขึ้นไหม

เหตุผลที่สองคือ พ่อแม่ข้ามภาคแต่งงานกัน แล้วจะเลือกภาษาไหนดี คำตอบคือเลือกทั้งสองภาษาถิ่น เด็กจะสามารถพูดภาษาถิ่นได้ทั้งของพ่อของแม่ พูดได้กับทั้งปู่ย่าตายายด้วยภาษาถิ่น เป็นสมบัติติดตัวที่ไม่ต้องซื้อหาและลงทุนเรียนพิเศษ นักวิชาการบอกว่าเด็กเล็กๆสามารถเรียนภาษาได้พร้อมกันสี่ห้าภาษาโดยไม่มี ความสับสนแต่อย่างใด

เห็นได้ชัดว่าการสอนให้ลูกไม่พูดภาษาถิ่นเป็นเรื่องไร้สาระอย่างยิ่ง นอกเหนือจากเหตุผลเรื่องการดูถูกตนเองและบรรพบุรุษแล้วไม่มีเหตุผลอื่นที่เข้าท่าเลยแม้แต่น้อย

แล้วความคิดความเชื่อ มายาภาพเหล่านี้มาจากไหน น่าจะมาจากโรงเรียนและสื่อมวลชนที่รอกหูเด็กและพ่อแม่ทุกวันทั้งทางตรงทางอ้อมว่าความเป็นท้องถิ่น ความเป็นพื้นบ้านเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเชื่อใหม่ว่ายังมีโรงเรียนหลายแห่งที่ห้ามเด็กพูดภาษาถิ่น ครูจำนวนมากหรือเกือบทุกคน ไม่พูดกับเด็กด้วยภาษาถิ่นทั้งในและนอกห้องเรียน เห็นไหมว่ากระบวนการล้างสมองให้คนท้องถิ่นเกลียดตนเองนั้นประสบความสำเร็จมากแค่ไหน

การพูดภาษาถิ่น การสอนลูกให้พูดภาษาถิ่นนั้น เป็นความกล้าที่จะบอกกับสังคมว่าเรามาจากท้องถิ่น มาจากผืนแผ่นดินของชนบทกล้าที่จะพูดภาษาถิ่น กล้าที่จะแต่งกายตามวัฒนธรรมท้องถิ่น ความกล้าและคนกล้าเช่นนี้เกือบจะไม่มีแล้วในสังคมไทย

ถ้าไม่กล้าแม้แต่จะพูดภาษาของตัวเองแล้ว ก็ไม่ต้องพูดถึงความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศและปลดแอกท้องถิ่นออกจากการครอบงำ ตักตวงเอาประโยชน์จากระบบตลาดของทุนนิยมเสรีหรอก ■





แพผักลอยน้ำของชาวบ้าน ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี

สิ่งที่พิมพ์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ 41/2550
ปณฝ.คลองจั่น

เหตุขัดข้องที่นำจ่ายผู้รับไม่ได้
(กรุณาส่งคืน พอช.)

- 1. จำหน่ายไม่ชัดเจน
- 2. ไม่มีเลขบ้านตามจำหน่าย
- 3. ไม่ยอมรับ
- 4. ไม่มีผู้รับตามจำหน่าย
- 5. ย้าย ไม่ทราบที่อยู่ใหม่
- 6. อื่นๆ.....

ลงชื่อ _____



สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

๙๑๒ ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๔๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๓๗๘ ๘๓๐๐ โทรสาร ๐ ๒๓๗๘ ๘๔๐๓

E-mail: public@codi.or.th Website: www.codi.or.th